

Peter Hatlebakk. Foto: privat.

Historie i skolen

Peter Hatlebakk
Leder, HIFO

Kjære HIFO-venner,

Det er en stor glede å kunne dele at det blir Norske historiedager i 2025. Stedet er Trondheim, og tiden er 12.-14.

september. Flere detaljer og tekstblokkeren til konferansen finnes på HIFOs nettsider og er trykket lenger bak i dette nummeret av *Historikeren*.

Historiedagene blir i år et samarbeid mellom HIFO, Nord universitet og Nettverk for Forsking og Kunnskapsformidling (N2030) knyttet til Nasjonaljubileet 2030. Den faglige komitéen er sammensatt av fagpersoner fra ulike institusjoner og med ulik faglig spesialisering: Lars Kirkhusmo Pharo (Nord universitet) representerer N2030, Jørn Øyrehagen Sunde (UiO), Erik Opsahl (NTNU), Margrethe Stang (NTNU), Kirsi Salonen (UiB), Hanna Mellemsether (Museene Arven), Per-Olav Broback Rasch (NTNU/HIFO) og Peter Hatlebakk (UiB/HIFO). Det er en dugnad som har blitt til på kort tid – tusen takk for rause bidrag!

Konferansens hovedtema i år, «Stiklestad 2030: historie og virkningshistorie», retter søkelyset mot et av de få uomtvistede merkeårene i norsk historie. Ny kunnskap om norsk middelalder er avgjørende for å forstå denne formative perioden. Samtidig retter vi også et blikk på det statlige «nasjonaljubileet» som er i emning. Konferansen er en anledning til

å reflektere over og drøfte historiefagets rolle i forbindelse med jubileer og annen historiebruk i vår tid, i tillegg til et mangfold av temaer ved ny forskning og historieskriving.

Vi håper konferansen kan være et startpunkt for et rikt forskerordskifte hvor middelalderhistorie og de lange linjene i statens, nasjonens og landets historie tas opp til ny debatt. Historiedagene er vårt felles møtepunkt og sesjoner og innlegg med utgangspunkt i alle fagets ulike problemstillinger er hjertelig velkomne.

Den internasjonale historikerkomitéen (CISH) markerer hundreårsjubileum («The Year of CISH!») med en ekstraordinær verdenskonferanse i Leipzig 27.-30. august 2026. Denne konferansen skal utforske historiefagets utvikling, dynamikk og mangfoldighet de siste tiårene, og skal være en så «bred mobilisering av historikere» i det globale fagfellesskapet som overhodet mulig. Frist for panelforslag er 31. mars i år. Mer informasjon finnes på www.cish.org. HIFO-styret vil oppfordre til aktiv norsk deltakelse!

Vi ses i Trondheim i september!

Beste hilsener
Peter Hatlebakk

Innhold

Leder	
Lederen har ordet – <i>Peter Hatlebakk</i>	2
HIFO-nytt	
Knebukser, «Doctorhabit» og David Hume: en reise på 1700-tallet via København - <i>Leif Bjarne Hammer</i>	6
Amerikabrev fra konferanser i Boston høsten 2024 - <i>Andreas Bagås Lien</i>	11
CSIH-konferanse 2026: Manuslokking	16
Aktuelt	
Trenger vi fortsatt kvinnehistorie? - <i>Trine Rogg Korsvik og Maria Antonie Sæther</i>	20
Historiker på Instagram: Morskaps former samfunnet - <i>Julianne Joakimsen Rydberg</i>	26
Podcasten Nervøse Tider - <i>Terje Emberland og Torstein Arisholm</i>	32
Sørsamisk historie i Norge – skrevet i konflikt og overlatt til seg sjøl - <i>Håkon Hermanstrand</i>	26
Historielæreren	
Når 22. juli blir historie - <i>Hoda Imad</i>	45
Disputas	
Historieundervisning, danning og reformpedagogikk - <i>Anne Helene Høyland Mork</i>	50
Debatt	
Objektivitet er ikke nøytralitet: Et svar til Pål Nygaard - <i>Johannes Due Enstad</i>	55
Bokmelding	
Mikkel Berg-Nordlie: En kort introduksjon til Samenes historie - <i>Ketil Zachariassen</i>	58
Masterliste	
	61
Fotospalta	
En beskjeden gravlund, mai 1945 - <i>Maren Rogstad</i>	78

Forsidebildet er henta frå reisebrevet til Leif Hammer, kor han fortel om sitt arkivbesøk i København. Hammer skriv doktorgrad om akademisk kultur og identitet på universiteta i Oxford og København i opplysningstida. Bildet er henta frå stamboka til Heinrich Daue, bevart i Det Kongelige Bibliotek. Hammer fortel: «Daue studerte ved Universitetet i Jena på 1740-tallet, han tok med fargelagte tegningar som gir oss et spennende innblikk i studentlivet der. Kort oppsummert: røyking og fyll. Andre stambøker gir oss innblikk i hvem de danske akademikerne kjente rundt omkring i Europas 'lærde republikk'.»

Den norske historiske forening ble stiftet i 1869 og utgav *Historisk tidsskrift* for første gang i 1871, som nå er Norges eldste eksisterende vitenskapelige tidsskrift. I 1990 ble foreningen slått sammen med Norsk historikerforening (HIFO) og Norsk komité for historisk vitenskap. Den nye konsoliderte organisasjonen tok forkortelsen HIFO, og foreningen overtok funksjoner fra alle de tre eldre foreningene.

Den norske historiske forening (HIFO)

Den norske historiske forening, Universitetet i Agder,

Fakultet for humaniora og pedagogikk, Universitetsveien 25 E, Ekspedisjonen,

4630 KRISTIANSAND S Telefonnummer: 988 72 680

Historikeren kommer ut med fire nummer i året. Manusfrist for hefte 2: 7. april Manuskrifter sendes redaksjonen som vedlegg til e-post skrevet i Word, til historikeren@hifo.no.

Annonsepriser (svart-hvitt/farge): 1500/2000 kr per helside, 750/1500 kr per halvside.

2500 kr per baksida (farger).

Grafisk produksjon: Kjersti Hjelmeland Brakstad. Trykk: Hurtig-trykk

ISSN 1891-6600

Redaksjonen

Årets første utgåve av *Historikeren* er eit langt og mangfaldig nummer. Vi har ein god grunn til å legge til tjue sider ekstra, nemleg dei over 180 masteroppgåvene som blei leverte ved ni ulike UH-institusjonar i fjor. Bla opp på dei siste sidene for å sjå kva som rører seg blant våre ferskaste historikarar! Dei aller fleste titlane er å finne opent tilgjengeleg i nettbaserte databasar ved dei respektive institusjonane.

Du finn reisebrev og konferanserapportar frå innland og utland på dei neste sidene, i tillegg til manuslokkar til årets Norske historiedagar og CISH-konferansen i Leipzig i 2026. Elles byr vi på historikarstoff om formidling i podkast-form og på sosiale medier, kor Julianne Rydberg fortel om sin Instragram- og Substack-kanal @historiskmorskaps og Terje Emberland og Torstein Arisholm slepp oss inn i sitt nyskapande podcaststudio med «Nervøse Tider». Dei viser at kreativ formidling til allmenta og tett dialog med faget ikkje er vanskeleg å kombinere dersom ein er medviten om mål og metode. På debattsidene utfordrar Johannes Due Enstad argumenta til Pål Nygaard frå førre nummer, kor nettopp nye formidlingskanalar blei løfta fram som eigna for å drøfte historia om Palestina og Israel.

Historielektor og Ap-politikar Hoda Imad skriv om 22.juli i klasserommet under historielærar-vignetten i dette nummeret. Ho drøftar korleis ein kan arbeide seg forbi berøringsangst og formidle realhistorie og demokratiforståing til elevar som berre var små då terroren råka oss for 14 år sidan. Og i den nye spalta «Disputas» skriv Anne Helene Høyland Mork om si ferske ph.d.-avhandling som tek for seg historieundervisning, danning og reformpedagogikk med eit komparativt blikk.

Vi har også med eit essay om sørsamisk historieskriving og ei bokmelding av *En kort introduksjon til samenes historie*. Håkon Hermanstrand viser korleis den såkalla framrykkingsteorien har vore utgangspunkt for forteljing og forståing av sørsamar dei siste vel hundre åra, i tillegg til konfliktbaserte spørsmål, noko han kallar ein fagleg blindveg. For meldar Ketil Zachariassen kan konfliktar også tolkast som eit teikn på at samiske rettar aldri har stått sterkare. Konflikt syner endring, det må ikkje vere eit teikn på eit samfunn i krise, meiner han. Zachariassen applauderer at det no har kome ein kort introduksjon til samisk historie, men saknar eit perspektiv som går forbi det politiske og syner mangfaldet i den samiske kulturen.

Før masterlista kan du lese om eit foto frå Gardermoen, 1945. Maren Rogstad fortel krigs- og moderniseringshistorie med utgangspunkt i ei lita gravlund i ravinedalen ved flystripa. God lesing!

Om *Historikeren*

Redaksjonen er for tiden fordelt utover Oslo, Lund, Trondheim og Sør-Fron. Kontakt redaksjonen på e-postadressen historikeren@hifo.no. Redaktør: Eli Morken Farstad. Redaksjonsmedlemmer: Amund Bækken Blakar, Oda Karin Brunsell Harsvik, Andreas Eliassen Grini, Vera Fiveland, Magne Klasson og Truls Haugen Sletvold.

Knebukser, «Doctorhabit» og David Hume: en reise på 1700-tallet via København

Med støtte fra HIFOs reisestipend dro jeg på arkivopphold i København for å se på arkivmateriale om Københavns Universitet og akademikerne der på 1700-tallet.

Leif Bjarne Hammer
Doktorgradsstudent, Magdalen
College, Universitetet i Oxford.

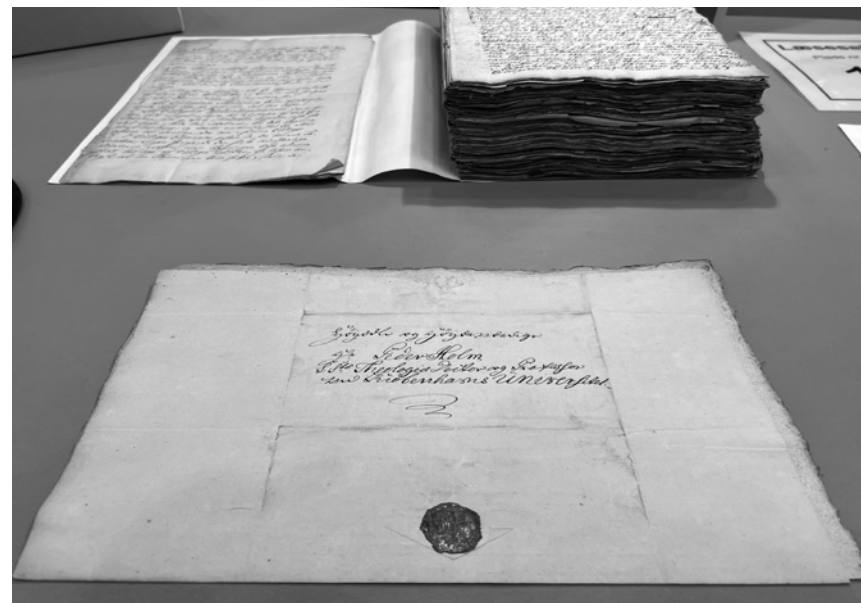
Turen til Danmarks hovedstad, tidlig i 2024, var i forbindelse med doktorgradsforskningen min. Prosjektet mitt er en komparativ studie av akademisk kultur og identitet på universitetene i Oxford og København i opplysningstiden. Dette er to svært ulike universiteter i veldig ulike land, men som likevel deler likheter og har interessante (svake) bånd. I tillegg er 1700-tallet en periode universitetshistorikere har sett som en stagnasjonsperiode og derfor vist lite interesse for, men jeg argumenterer for at det er verdt å undersøke 1700-tallsuniversitetet på dets egne premisser. Her drar jeg inn vinklinger fra følelses-, rom- og kunnskapshistorie for å bedre forstå hvordan den lokale konteksten som universitetene og akademikerne befant seg i påvirket forholdene. Per oktober 2024 (starten av det akademiske året på Oxford) er jeg i fjerdeåret av doktorgraden min, kjent som *the writing-up year*. Med andre ord var

nok dette min siste arkivtur til Danmark. Nok om det, over til arkivturen.

Jakten på Den Sorte Diamant

Rett ved vannet på Slotsholmen ligger Den Sorte Diamant, et spektakulært bygg hvor man finner forskningslesesalen som deles av Det Kongelige Bibliotek og Rigsarkivet. Mesteparten av kildearbeidet mitt for den dansk-norske konteksten har foregått her, samt noen korte besøk på enkelte museer og Stadsarkivet i København”. Etter flere besøk gjennom årene føler jeg meg godt kjent, selv om vekterne og arkivarene fortsatt sliter med å forstå den nordnorske dialekten min. Vi nøyer oss med en salig blanding av dansk, norsk og engelsk. Det jeg liker best med lesesalen er hvor lys den er, takket være takhøyden og glassveggene som slipper inn dagslyset utenfra. I disse omgivelsene er det lett å la seg fordype i gulnede papirer med falmet blekk, som er så nær jeg kommer fortiden og professorer som Peder Holm (1706-77) og Erik Pontoppidan (1698-1764).

I løpet av turen rakk jeg å se på en hel rekke spennende materiale som jeg umulig rekker å fortelle om her. Jeg

Arkivalier etter Peder Holm, Det Kongelige Bibliotek

så på forhandlingene internt mellom professorene på Københavns Universitet, korrespondanse med kongens overhode for universitetet, referater fra lærde selskaper, diskusjoner om mulige reorganiseringer av universitetet, gravbøker om hvem som lå hvor av professorene på kirkegården, studentdisputaser fra kollegiene knyttet til universitetet, dekanvalg, minnetaler, ja til og med en studentfeide og en krammel mellom to professorer! For å velge ett moment velger jeg her å si litt om akademiske reiser. Helt siden jeg leste Vello Helks *Dansk-norske studierejser: 1661-1813* (1991) har denne tematikken interessert meg.

I Det Kongelige Bibliotek så jeg en del

på stambøker, en slags autografbok reisende tok med seg. En bekjent fra oppholdet skrev ofte en melding (ofte utdrag fra antikkens litteratur), signaturen sin og inkluderte iblant et bilde (ofte en silhuett av utsendet deres). Heinrich Daue studerte ved Universitetet i Jena på 1740-tallet, han tok med fargelagte tegninger som gir oss et spennende innblikk i studentlivet der. Kort oppsummert: røyking og fyll. Andre stambøker gir oss innblikk i hvem danske akademikerne kjente rundt omkring i Europas «lærde republikk».

Gull og gråstein

Det er få reisebeskrivelser om København fra denne tiden og enda færre nevner

universitetet, noe som i seg selv er av betydning. Derimot er det en hel rekke reisebeskrivelser av dansk-norske akademikere som besøkte Oxford, hvor Ludvig Holbergs beskrivelse fra begynnelsen av århundret kanskje er mest kjent. Fra beskrivelsene lærer vi både om hvordan fremmede så Oxford, men også om hvordan universitetet ønsket å bli sett. Dette var noe av grunnen til at jeg ville undersøke kong Christian VII's (1749-1808) besøk til England i 1768, som var en del av en lengre Europatur. I England tok svogeren George III imot Christian VII med pomp og prakt, den danske kongen holdt selv et stort maskeradeball. Han reiste også rundt i landet, hvor han besøkte de to engelske universitetene. I Oxford fikk kongen og følget hans omvisning rundt universitetet, dets bibliotek og skatter, og de ble tildelt æresdoktorat. Andre historikere har skrevet godt om kongsturen, men englandsbesøket har ikke blitt fortolket innenfor en universitetshistorisk ramme. Jeg hadde alt funnet en god kilde til den engelske synsvinkelen på besøket i Oxford-arkivene, jeg håpte å finne den danske synsvinkelen i Rigsarkivet, samt tegn på hvor planlagt besøkene til universitetene var.

I Det Kongelige Bibliotek fant jeg brev fra en «ung Hofmand» i tidsskriftet *Statsvennen* fra 1820-årene. Han var i kongens følge og skrev fra Oxford «Forestil dig Bülow, Düring, Holck, Moltke, Schimmelmänn i Doctorhabit! Det var endnu værre, end om vor stive Professor S.... skulde have været Hofmarschal».¹ Det er usikkert hvilken professor i København

han sikter til. I Rigsarkivet var det flere brev fra visekansleren i Cambridge, samt et manus *Historical Relation of the Visit of His Danish Majesty to the University of Cambridge 1768*. Manuset er interessant fordi det viser at han aktivt arbeidet for at kongen skulle besøke Cambridge før Oxford, noe som også skjedde, selv om Cambridge ikke rakk å gi ut sine æresdoktorat før etter kongen hadde besøkt Oxford. Jeg ble veldig glad da jeg oppdaget et brev av David Durell (1728-75), som var visekansler på Oxford mellom 1765-68. Brevet var på fransk slik at jeg måtte vente til en fransk kollega kunne se over det.

Det finnes alltid gull og gråstein i arkivene, hva som er hva avhenger vel egentlig av hva det er vi håper på å finne. Jeg fant opplysningene jeg var ute etter, samt gullkorn jeg ikke visste om, men også en hel del gråstein. Det er vel slik det skal være, tenker jeg. Iblant skjer det at man også finner noe man tror er gråstein, men som, på sin helt egen måte, er gull. Jeg ble skuffet da det viste seg at Durell ba den danske representanten om å legge inn et godt ord for en mann kalt Haynes. Denne Haynes hadde merket at kongen reiste i knebukser av skinn (et tegn på adel), brevet tyder på at dette lå innenfor Haynes' arbeidsområde (han hadde tidligere tjent hertugen av York og arveprinsen av Brunswick). Durell sa Haynes var en ærlig mann og dyktig i sitt fag, men beklaget at han ba om en tjeneste som dette. Brevet var gråstein, tenkte jeg, men jeg har siden tenkt at det viser hvordan akademikere inngikk i patronasjenettverkene som var sentrale

Studentliv fra Heinrich Daues stambok, i Det Kongelige Bibliotek

Amerikabrev fra konferanser i Boston høsten 2024

I begynnelsen av oktober ble HIFO invitert til å sende en representant til å delta på en konferanse i Boston 21. – 24. november, og det ble undertegnede som reiste og deltok på HIFOs vegne. Konferansen skulle være en «World Congress of Teachers» om hvordan det undervises om Koreakrigen, og ble arrangert av Euroclio i samarbeid med The Korean War Legacy Foundation (KWLF). Denne «verdenskongressen» besto av ca. 40-50 lærere, men ble arrangert samtidig som the National Council for the Social Studies (NCSS) sin årlige konferanse, med om lag 5000 deltakere. En dag i programmet var satt av til deltakelse på valgfrie sesjoner på denne. Turen til Boston bød dermed rike muligheter for både faglig påfyll, interessante samtaler om historiefaget og internasjonal nettverksbygging.

Andreas Bagås Lien
for skole-HIFO

Den glømte krigen?

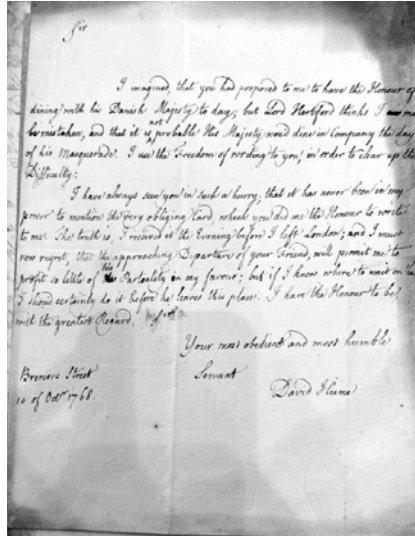
Utgangspunktet for konferansen var at KWLF ønsket å samle representanter fra alle land som deltok i FN-styrken som ble sendt til Korea etter krigens utbrudd i 1950. Den skandinaviske innsatsen her var i form av helsehjelp, der Norges bidrag var et feltsykehus (NORMASH) som var i drift fra juli 1951 til oktober 1954. Stiftelsen har bygget opp et rikt videoarkiv på sine nettsider med intervjuer fra veteraner og andre tidsvitner fra ulike land, inkludert noen av dem som deltok fra Norge.

For å nå ut til involverte land og ha en europeisk samarbeidspartner, etablerte KWLF samarbeidet med Euroclio. Euroclio er en NGO som ble initiert av Europarådet og stiftet i 1992, som i dag består av 83 medlemsorganisasjoner, deriblant HIFO, fra 47 land. Organisasjonen har hatt særlig fokus på øst-europeiske land i politisk transformasjon, men har i dag et økende fokus på sensitive og kontroversielle tema og nye og inkluderende historiske narrativer. På konferansen i Boston deltok foruten amerikanerne selv, representanter fra historielærerorganisasjoner i Belgia, Frankrike, Tsjekkia, Danmark, Hellas, Ungarn, India, Italia, Nederland, New Zealand, Polen, Slovakia, Sør-

i det georgianske England. I Oxford påvirket patronasje hvem som fikk kansler- og visekanslerembetene, og for eksempel hvem som fikk professoratene, her var *regius*-professoratene utpekt av kongehuset selv og brukt til å belønne lojale *whigs*. Dette var en tid hvor Oxford var splittet av partipolitikk, i *whigs* og *torys*.

Danmark farvel

Jeg er godt fornøyd med arkivturen og det faglige utbyttet av denne. Et uforventet gullkorn jeg fant i Rigsarkivet er et brev fra den skotske filosofen David Hume (1711-76). Tidligere er det hevdet at den eneste gangen Hume nevnte Christian VII var i et brev til Gilbert Elliot i juli 1768, hvor Hume sa det kommende statsbesøket ville bli en plage. Rigsarkivet-brevet, adressert til den dansk-norske ambassadøren i London, ble skrevet under kongens besøk og viser tettere kontakt enn trodd, selv om den er noe kjølig. Filosofen beklager at han ikke vil få mulighet til å spise middag med danskekongen (om dette var ønsket) før han reiser fra London. Mer underlig er et nydelig manuskript, fra 1600-tallet, adressert til kong Christian V angående Guds skole versus den barbariske Satans skole, med forslag om organiseringen av skolene og universitetet. Håndskriften har jeg ikke fått tid til å tolke, og kanskje må undringen om dette vente. Det er

David Humes brev, i Rigsarkivet

allerede en hel del materiale jeg ikke får inkludert i avhandlingen, for det er en masse stoff om universitetsforholdene i Danmark-Norge i opplysningstiden. Stikkprøver har vært helt nødvendige, men selv her er det interessante avstikkere jeg har funnet, men dypdykk i disse må vente. Avhandlingen er første bud, men som en kollega nylig sa: ei det siste ordet. Kanskje kommer jeg tilbake til København og favorittlesesalen min for å se på nye arkivsaker, men for denne gang var det Danmark farvel. En ting er sikkert, 1700-tallets Danmark-Norge og Storbritannia slutter aldri å fascinere meg. Mange takk til HIFO for støtten!

Noter

¹ Statsvennen IV (1822), No. 42.

Afrika, Sverige, Ukraina, UK, samt en representant for International Baccalaureate-sytemet og andre fra Euroclios administrasjon og styre. Her var altså også representanter fra Øst-Europa, som altså ikke deltok i FN-styrken i 1950, men som ble involvert i Koreakrigen som del av Sovjetunionen. På denne måten var et bredt utvalg historiske perspektiver representert.

KWLFs utgangspunkt var en amerikansk virkelighet der Koreakrigen er kjent som den glemte krigen, noe som nok i varierende grad stemmer for andre land også. Som forarbeid måtte hvert lands representant levere en analyse av hvordan Koreakrigen er behandlet i landets læreplaner og lærebøker. Analysene viste at det er tradisjon for å undervise om konflikten i de fleste land, men at det ikke er noe som vies mye tid, samt at det i mindre grad fokuseres på den internasjonale innsatsen. Alle de mest brukte lærebøkene i historie for videregående skole i Norge, tar opp Koreakrigen. Det gjør også lærebøkene for samfunnsfag for ungdomsskolen, men her var det relativt stor variasjon når det gjelder hvor mye plass som er viet temaet, og så vidt undertegnede kunne se, er det kun én av lærebøkene som med en setning nevner den norske deltakelsen.

Stiftelsens agenda var tydelig og ambisiøs: De ønsker et videre samarbeid med de ulike landenes historielærerorganisasjoner for å lage undervisningsressurser («Curriculum books») tilpasset hvert land, på landets språk – og arrangere en tilsvarende verdenskongress i hvert enkelt land når

«boka» lanseres. Boka for New Zealand er allerede klar, og planen er å arrangere en verdenskongress i Queenstown høsten 2025. Tanken er at dette skal være bøker skrevet av lærere for lærere, og at ressursene skal være fleksible slik at lærere ikke trenger å bruke alt, men kan bruke noe i sin egen undervisning. Så langt har også alle ressursene i bøkene som er ferdige, vært bygget på *Inquiry Design model (IDM)* som går ut på at eleven undersøker materiale (kilder) ut fra et overordnet spørsmål, formulerer hypoteser og vurderer dem opp mot flere kilder. Modellen harmonerer godt med norske læreplaners mål om at elever skal undersøke selv og trenes i vitenskapelig metode, selv om denne typen modelltenkning er mer fremmed i en norsk skolekontekst.

Gjennom å utarbeide slike ressurser og arrangere nye verdenskongresser, er målet å øke bevisstheten om konflikten og gjøre det enklere for lærere å undervise om den på en god måte. Slik undervisningstradisjonen er i Norge, vil trolig de færreste sette av såpass mye tid til dette temaet at man trenger en egen bok. KWLF er også bevisste på dette og ønsker fleksible ressurser og at lærere kanskje kan finne *noe* å bruke der.

NCSS: Møte med amerikanske samfunnsfaglærere

Det var satt av en hel dag og noe tid de andre dagene til at vi kunne delta på de sesjonene vi selv ønsket på NCSS sin konferanse som i år hadde slagordet: «Many Voices, Many Stories, One World». Dette var kort tid etter presidentvalget

Bakgrunnsforedrag fra Gregg A. Brazinsky, George Washington University.

og det var tydelig at spørsmål om politisk polarisering og demokratiets fremtid i høy grad opptok amerikanske samfunnsfaglærere. Her var det også mange spennende sesjoner å delta på. Sesjoner fra *The National WWI Museum and Memorial* og sesjoner ledet av lærere fra KWLF, samt om konspirasjonsteorier fra The 9/11 Memorial Museum var svært interessante. Et av høydepunktene fra denne delen av programmet for undertegnede var en sesjon med Sam Wineburg (tidligere Stanford University) og Emma Humphries om «The democratic imperative for civic digital literacy». Wineburg er egentlig utdannet psykolog, men er også et kjent navn for historielærere blant annet gjennom

Stanford History Education Group som nå heter *Digital Inquiry Group*, som har mange undervisningsressurser på nettsidene sine som har blitt kjent og brukt av flere i skole-HIFOs nettverk.

Et annet høydepunkt var et foredrag – i en sal med plass til 1000 tilhørere (alt er som kjent *større* i Amerika) – med Heather Cox Richardson, professor i historie ved Boston college og forfatter av podkast-nyhetsbrevet *Letters from an American*. I nyhetsbrevet sitt bruker hun amerikansk politisk historie til å belyse dagens virkelighet, og hun har markert seg som en sterk Trump-kritiker. Boken *Democracy awakening. Notes on the State of America* har blitt en bestselger. På konferansen ble hun

Fellesmiddag for deltakerne på verdenskongressen. En god mulighet for nettverksbygging.

mottatt med trampeklapp og ble tildelt en ærespris fra The New England History Teachers's association. Hennes budskap om offentlig skolegangs betydning for demokratiet, gikk rett hjem hos publikum. Cox Richardson er også opptatt av hvordan historiefaget kan vise oss som lever i desinformasjonens tidsalder – at *noe faktisk skjedde*, at sannheten finnes og at ikke *alt* er relativt.

Sesjonene og samtalen med de amerikanske lærerne tyder på at de har noen av de samme pedagogiske og didaktiske utfordringene som vi møter i klasserommet i Norge. Den politiske polariseringen har som kjent gått svært langt i USA, men de samme tendensene er synlige også over dammen. Fortellingene om ungdom som bruker Tiktok og andre sosiale medier som informasjonskilde nr. én og tilhørende algorit mestøttet polarisering, gir gjenklang. Samtidig er nok noen utfordringer særlig store i USA. En lærer fra Texas fortalte under en av middagene hvordan et forslag om å øke

skattene marginalt for å unngå store kutt i skolebudsjettene i hans skoledistrikt, hadde blitt nedstemt i valget, og at de nå står foran store innsparinger i en allerede stram skoleøkonomi. Stramme skolebudsjetter er en gjenkjennelig melodi også her hjemme, men trolig enda vanskeligere i det republikanske sørstats-USA.

Nettverksbygging og videre samarbeid

Det aller mest interessante og givende ved å delta på disse to parallelle konferansene, var muligheten til nettverksbygging og interessante samtaler med lærere fra USA og de andre europeiske landene gjennom fellesmiddager og andre arrangementer. Ikke minst fikk jeg diskutert mye med representantene for den danske og den svenske historielærerforening som er interessert i videre samarbeid, både opp mot KWLF, men også mer allment. Vår felles erfaring er at historiefaget i skolen er under press, og at vi har felles interesse av å løfte dette på tvers av landegrenser.

Historikeren søker gode tekster!

Historikeren er drevet på dugnad og lever av gode tekster fra velvillige medlemmer og andre bidragsytere. Ved å skrive i *Historikeren* bidrar man ikke bare til det kollegiale felleskapet, men man har også muligheten til å kommunisere direkte til profesjonshistorikere, historielærere og andre historikere i Norge.

Vi er spesielt interessert i bokomtaler og anmeldelser, tekster om hva som skjer i lokallagene og seniors perspektiv. «Seniors perspektiv» har vært en gjenganger i mange år i *Historikeren*. Det er en ypperlig anledning til å hedre en god kollega, en skattet veileder eller en framifrå historiker på annen måte. Er du usikker på om din tekst kan publiseres i *Historikeren*? Ta kontakt på historikeren@hifo.no. Vi tar også i mot ferdige tekster til samme adresse.

CISH Centennial Conference: call for papers

The Comité International des Sciences Historiques (CISH) invites panel proposals for its Centennial Conference “The Past, the Present, and the Future of History: Celebrating 100 Years of International Committee of Historical Sciences” to be held in Leipzig, Germany 27–30 August 2026.

The centennial conference celebrates 100 years of international cooperation in the historical sciences since the foundation of the CISH in Geneva on May 14, 1926. The conference will explore the developments, dynamics, and diversification the historical sciences have undergone over the past decades while also fostering inspiration for future research and innovation.

The conference will serve as an opportunity for

- a balanced reflection on the current state of historiography, taking into consideration a wide range of historiographical traditions and schools of thought;
- a mobilization of historians as broad as possible in terms of geography, gender, and age as well as the inclusion of various approaches and political orientations to contribute to such a balance; and
- a comparison of historiographical fields and their current standings, together with discussions of cross-fertilization, with the aim of deepening

a broader understanding of common goals and hazards.

Recognizing that the historical sciences are embedded in diverse sociopolitical developments while upholding the freedom of thought and expression in research and addressing the misuse of history, the centennial conference invites panels that critically (self-)reflect on past and future developments in historical research. Panel proposals should address major trends in the diverse historiographical fields represented by the member organizations of the CISH. To encourage discussions, panels should

- consider possible (counter)tendencies to transnational openings and to nationalizing closures in different fields, leading to integration and cooperation, on the one hand, as well as pillarization and fragmentation, on the other hand;
- acknowledge that history (as part of the humanities and social sciences) is often influenced by current sociopolitical trends prioritizing “useful knowledge” and infotainment over critical reflection, which requires the development of strategies for continued critical research that questions mainstream narratives and addresses the inherent complexities and multi-perspectivity of historical developments;

- and recognize that international historiography itself is characterized by many inequalities that result in different chances to be heard and, therefore, sees the conference as an opportunity to present and consider more marginal trends in the historical sciences.

Accordingly, we encourage applicants to view the CISH as the worldwide forum of historians and a shared platform for necessary discussions on possible future orientations of the historical sciences.

The conference is planned around 3 plenary sessions and the CISH General Assembly (including the elections for a new board and a president of the CISH), with approximately 80 panels. This format ideally allows each member organization (national and thematic) the possibility to be responsible for at least 1 panel with 4–5 contributors each. At the same time, we encourage cooperation between the member organizations and wherever possible joint submissions.

Criteria for panel selections are

- a topic complementing the overall theme of the centennial conference, an inclusive approach in terms of geography, gender, academic age, and perspectives covered
- the taking into account of the number of panels organized by the submitting member organization

Panels can be organized in hybrid mode to allow those who have not the means to travel or who would like to reduce their ecological footprint to participate. However, the success of the conference also depends on direct intellectual exchange

and face-to-face contact. To balance these considerations, we suggest that at least the chair and the majority of speakers be physically present, which is a prerequisite for panel acceptance. Accordingly, up to 2 out of 5 contributors may participate remotely.

The schedule is as follows:

Call for panels: December 2024–March 2025; deadline for submissions: 31 March 2025

Decision by the CISH board on submitted panel proposals: May 2025; decisions communicated to conveners: end of June 2025

Deadline for early-bird rate registration: February 2026; all panelists have to be registered by that date in order to appear in the program

Please submit your panel proposal until 31 March 2025.

Norske historiedagar 2025

Velkommen til Norske historiedagar i Trondheim, 12.–14. september 2025!

Norske historiedagar er den største norskspråklege møteplassen for historikarar i Noreg. Her møtest historikarar på tvers av fagfelt og interesser, frå arkiv, bibliotek, museum, freds- og menneskerettssenter, skulen og universiteta til årlege diskusjonar om dagsaktuelle tema knytt til historisk utvikling.

Arrangementet er eit samarbeid mellom vertsinstitusjonen, normalt ein høgskole eller eit universitet med historieundervisning. I 2025 vert arrangementet organisert i samarbeid mellom Nasjonaljubileet 2030 – Nettverk for Forsking og Kunnskapsformidling (N2030), i regi av ein fagleg komité med deltakare frå Nord Universitet, NTNU, UiB, UiO, og Musea Arven.

Hovudtema: «Stiklestad 1030 – historie og verknadshistorie»

Fem år før Nasjonaljubileet 2030 gjer vi Olav den Heilage, slaget på Stiklestad og dei nasjonale jubilea som tema for Historiedagane. Som Noregs evige konge og i mellomalderen kjend som sentral lovgjevar, kom Olav til å spela rolla som ein raud tråd i kultur, ånds- og trusliv, i rettsdanning og statsdanning og ikkje

minst historieskriving i Noreg, ved sida av å vera ein sentral helgen i Nord-Europa. Ved sida av 1537, 1814 og 1940-45, er 1030 eit av dei få ålmenne merkeåra i noregssoga som kan seiast å vera ein del av det ålmenne historiemedvitet, feira og nytolka i generasjonar. Kven Olav var i fortida og er i vår tid er spørsmål som opnar for ny innsikt både om realhistorie og historiebruk. Jubileet om fem år er ei sjanse til ein djup historisk, reflekterande samtale om det norske folks historie i fortida og samtida.

Samstundes er jubileum i løpet av ein generasjon gått frå å være ei sjeldan hending til å vere ei kontinuerleg feiring, med årlege, årelange jubileum. Jubilea har vore karakterisert som ein minneindustri og eit uttrykk for ein presentistisk historieforståing der samtidas behov styrer formidlinga og forståinga av fortida. Nokre jubileum har derfor vore kritisert som samtidsfikserte, perspektivlause eller reint fram ahistoriske folkefestar, som konstituerast i media, i marknaden, i skulen, i musea og på teaterscenen – og ikkje i dei kjeldefundererte bøkene til historikarane. Samstundes kan det innvendast at historikarar er for varsame med å gå inn i og fylla jubileum med

eit fagleg innhald, og dermed overlet til andre aktørar å formidla historia. I 2030 markerer dei tyngste aktørane i samfunnet sin eige opphav. Korleis sikrar vi opplyst og fagleg forsvarleg historie i offentlegheita? Kva er rolla til historikarane når sterke krefter utanfor historikarlaugget formar fortellingane om fortida?

Fram mot Nasjonaljubileet 2030 ynskjer vi derfor å utfordre det norske historiemiljøet til å kasta eit nytt blikk på Olav – i fortida og i vår tid – som ei start på historikarsamtalen fram mot 2030. Vi vil også nytte høvet til å drøfte og problematisere den utstrekta bruken av jubilea og saga i det offentlege ordskiftet. Det gjeld ikkje berre dei som arbeider med samtidstema eller norsk mellomalder, men også historikarar med forskning på antikken, tidleg-moderne og moderne periodar.

Historiedagane i 2025 vil famne alle historikarar i Noreg, og oppmodar til innlegg frå alle faglege spesialområde og alle tema. Vi oppmodar særleg forskarar, arkivarar, lærarar, PhD-studentar og historieinteresserte om å spele inn framlegg til sesjonar, manus og frie foredrag. Kom gjerne med tema på foredrag og sesjonar på aktuelle problemstillingar som for eksempel:

- Kristning og europeisering under Olav 2. si regjeringstid
- Kyrkjebygging og kommunikasjon med Europa
- Karl den store
- Olav som politikar og lovgjevar
- Olav og framveksten av eit stats-samfunn

- Olav og politisk retorikk i mellomalderen
- Olav og legal argumentasjon i politisk retorikk i mellomalderen
- Olavsarven i stat, rett, religion, kunst, kultur, ånds- og trusliv
- Jubileer og minnekultur
- Voner og realitetar
- Utviklinga av stat og andre institusjonar
- Nasjon og symbol
- Noreg og verda
- Noreg og Skandinavia
- Religion og menneske
- Religion og stat
- Samanlikning
- Historiebruk
- Olavsarven i historieskrivingen

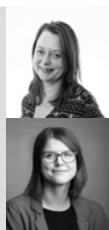
Individuelle framlegg skal vere på maksimum 300 ord og ha ei kort biografisk skisse på maksimum 100 ord. Sesjonsframlegg skal ha 3-4 paper kvar, og elles liknande presentasjon som skissert for individuelle framlegg. Frist for framlegg er 1. april 2025.

Har du førespurnader og spørsmål eller framlegg så send dei til: historiedagene2025@nord.no

Trenger vi fortsatt kvinnehistorie?

Trenger vi fortsatt kvinnehistorie? Svaret på det var et rungende «JA» da Kilden kjønnsforskning.no inviterte til sin årskonferanse 7. november 2024 på Nasjonalbiblioteket i Oslo.

Trine Rogg Korsvik
Seniorrådgiver, Kilden kjønns-
forskning.no og ansvarlig for
nettsiden kvinnehistorie.no,
og Maria Antonie Sæther,
stipendiat, NTNU

Kildens valg av tema for årskonferansen var blant annet inspirert av Aasta Hansteen-jubileet, som ble markert i 2024. I 2024 var det 200 år siden denne en gang så beryktede og berømte kvinnesakspioneren, billedkunstneren og forfatteren ble født. Kilden har, i likhet med flere andre institusjoner (og *Historikeren* nr. 2/2024), gjort sitt for å trekke Aasta Hansteen fram fra glemselen. Kilden har arrangert seminarer om Aasta Hansteen og laget en egen episode om henne på podkasten «Kjønnsavdelingen». Målet var at ved årets slutt skulle ingen i Norge lenger forbinde Aasta Hansteens navn bare med et gassfelt i havet utenfor Sandnessjøen.

For de som ikke kjenner til Kilden kjønnsforskning.no, er det et nasjonalt kunnskapssenter for kjønnsperspektiver og kjønnsbalanse i forskning. Kilden er en faglig uavhengig avdeling av Norges forskningsråd, og ble opprettet i 1998. En av Kildens mange ulike formidlingsaktiviteter

er nettsiden kvinnehistorie.no, som formidler populærvitenskapelige artikler om nettopp norsk kvinnehistorie. Her finner man artikler om arbeiderkvinnebevegelsen, samiske kvinner, innvandrede kvinner, kampen for stemmerett og mye mer. Det er bare å sjekke ut selv!

Bare for å gjøre det klart: Vi som skriver disse linjene var selv delaktige i Kildens årskonferanse; Korsvik som faglig ansvarlig for konferansen og Sæther som en av de inviterte innlederne.

Er kvinnehistorie gammeldags?

Når Kilden spør «Trenger vi fortsatt kvinnehistorie?», åpner man for at svaret kan være nei. Enten fordi man, som Ottar Dahl argumenterte for på 1980-tallet, mener at kvinnehistorie faller inn under familiehistorie og demografi, eller fordi man er inspirert av den «språklige vendingen» og synes at «kvinne» er en problematisk kategori - og mener at man heller burde snakke om *kjønnsperspektiver på historien*. Fra dette perspektivet, som slo gjennom med poststrukturalismens inntog i academia på 1990-tallet, kan kvinnehistorie framstå som gammeldags, og kanskje til og med kjønnskonservativt.

Men utenfor academia ser vi at kvinnehistorie er mer populært enn

noensinne, noe for eksempel den stadig økende interessen for Kildens nettside kvinnehistorie.no vitner om.

Et halvt århundre etter at de første kvinnehistorikerne på 1970-tallet satte i gang sitt arbeid, brakte årskonferansen fram mange argumenter for at det fortsatt er behov for å synliggjøre kvinners plass i historien, og at det ikke trenger å være noen motsetning mellom kvinnehistorie og kjønnsperspektiver – som også inkluderer menn – i historieskrivingen. For å reflektere og diskutere om kvinnehistoriens utvikling, betydning og politiske potensial i vår tid, inviterte Kilden en rekke forskere med forskjellige fagbakgrunner.

Kvinnehistorie i undervisningen på universitetet og videregående skole

Historiker Hilde Sandvik¹ er etter hvert blitt en nestor i kvinnehistorisk forskning i Norge. 1970-tallets pionerer Ida Blom, Sølvi Sogner og Gro Hagemann la grunnen for kvinnehistorie som eget fagfelt, men universitetene la opp til forskjellige strategier. Ved Universitetet i Bergen ble det opprettet et eget kvinnehistorieprofessorat i 1985, med Ida Blom som selvskreven i den rollen. Der finnes det fortsatt et eget emne på lavere grad om kvinne- og kjønns historie. Ved Universitetet i Oslo har det aldri vært et eget professorat i kvinnehistorie, og de egne undervisningsemnene er forlatt til fordel for å integrere kjønnsperspektiver i undervisningen. For eksempel i eldre historie – om hvordan bondesamfunnets kombinasjonsøkonomi fungerte ved at kvinnene tok hånd om gårdsdrifta mens

mennene var på sesongarbeid. Sandvik argumenterte for at både kvinne- og kjønns historie trengs, for å få en bedre forståelse av fortida, for å forstå makt og undertrykking og for å forstå hvordan kjønnsroller har endret seg gjennom historien.

Hva lærer egentlig elever og studenter om kvinnehistorie og kjønnsperspektiver i historieundervisningen? Det har historiker Maria Halle², med sin bakgrunn som historielærer på både universitetet og videregående skole, førstehåndskunnskap om. Halle hevdet at gjeldende læreplan i historie er et godt utgangspunkt for undervisning i historie med kjønnsperspektiver. For her heter det nemlig at faget skal «bidra til at elevene forstår seg selv og samfunnet, og at strukturer, verdier og holdninger i samtiden har røtter i fortiden», og at «erkjennelse av at verden har vært annerledes, og at samtiden og framtiden kan bli en annen, er viktige forutsetninger for aktiv samfunnsdeltakelse.» For å oppnå disse målene er kjønnsperspektiver selvsagt viktige, men det er opp til den enkelte lærer, som så mye annet i læreplanen. Hovedproblemet er at det ikke er mange timene satt av til historieundervisning, noe også FIFO har påpekt.

Menneskeofringer, kvinnelige faraoer, barnedrap og lesbisk kultur

Kilden hadde også invitert et knippe forskere til å svare på spørsmålet i konferansens tittel, ved hjelp av empiriske eksempler fra egen forskning. I forskerstaffetten fikk vi smakebiter fra kvinnehistoriens mangfoldige univers.

Professor Hilde Sandvik ved IAKH, UiO, har gitt mange solide bidrag til norsk kvinnehistorie og kjønnsforskning gjennom årene.

Førstelektor Maria Halle har gjennom sitt arbeid som historielærer både på videregående skole og på Universitetet i Oslo et brennende engasjement for å gjøre historiefaget spennende og relevant for den yngre garde.

Professor Tone Hellesund ved Institutt for arkeologi, historie, kultur- og religionsvitenskap, UiB, er en pioner i forskning på skeiv historie i Norge.

Arkeolog Marianne Moen³ har forsket på gravskikk i jernalder og vikingtid. I vikingtida var det ikke uvanlig å gravlegge to eller flere individer i samme grav, og ofte var det en kvinne og en mann gravlagt sammen. Moen drøftet hvordan dette fenomenet har blitt forstått som menneskeofring, mer spesifikt ofring av kvinner. Hun viste hvordan tolkninger av menneskeofringer i jernalderen er preget av nåtidige forestillinger som ikke finner støtte i det arkeologiske materialet, der vi verken kan slå fast at den ene faktisk var et menneskeoffer eller at kvinnen var det individet som ble ofret. Men vi er vant til å tenke på kvinner som ofre, som underdanige og som objekter som kan brukes og kastes, selv når dette ikke samsvarer med kildene. Kanskje er det den arabiske handelsreisende Ibn Fadlan's beretning fra 900-tallet om Rus-vikingenes menneskeofringer som er opphavet til forestillingen om at kvinner i dobbeltgraver er menneskeofre?

Hvordan ettertidens oppfatninger om kjønn farger framstillinger av eldre historiske fenomener, er framstillingene av den kvinnelige faraoen Hatshepsut (ca. 1507-1458 fvt.) et godt eksempel på. Historiker Reinert Skumsnes⁴ viste hvordan kildene fra Hatshepsuts egen samtid omtalte henne som prinsesse, dronning, guden Amens kone, regent og – konge. I ettertida ble hun visket ut av historien av sine motstandere og var lenge nesten glemt. I vår tid er Hatshepsut blitt gjenoppdaget. Og etter at hun i visse framstillinger ble beskrevet som noe av en maktsyk skjøge, presenteres hun i dag nærmest som et feministisk

ikon. Skumsnes viste med sin innledning hvordan framstillinger av kvinner i maktposisjoner ble stadig omkonstruert, i en kultur der menn tradisjonelt hadde mest makt.

Behandlingen av ugifte mødre sier mye om kvinners stilling i et samfunn. I samfunn der fødsler utenfor ekteskap blir sett på som synd og skam, og der prevensjon og abort har vært lite tilgjengelig, har det ikke vært uvanlig at mødre har drept sine nyfødte barn. Historiker Maria Antonie Sæther⁵ har undersøkt 1902-straffelovens paragraf 234 om ugifte mødres drap av sine nyfødte barn, og mer spesifikt lovforarbeidens diskusjoner om mødrenes tilregnelighet. Juristene, som på denne tida utelukkende var menn, anså disse kvinnene som halvveis utilregnelige på grunn av den desperate situasjonen de var i, og idømte dem relativt milde straffer. De aller fleste ble dermed ikke forstått som medisinsk utilregnelige. Sæthers funn illustrerer hvordan kulturelle forestillinger om kvinner og kvinnelighet bidro til å forme straffelovgivning, så vel som samfunnets oppfatning av kvinners lovbrudd.

Den organiserte kvinnebevegelsens historiske betydning er et opplagt tema på en konferanse om kvinnehistorie. Etnolog Tone Hellesund⁶ har et skeivt perspektiv på kvinnebevegelsen i Norge og analyserte kontinuiteten mellom «peppermøene», som utgjorde en så viktig del av aktivistene i kvinnebevegelsen rundt 1900, og 1970-tallets lesbiske aktivister når det gjaldt synet på seksualitet. Kvinnesakskvinnen Nico Hambro skrev i 1899 at kvinner «eier en større renhet i attraa og begjær. Vi har mindre af dyret i os.» Hellesund finner at

Michelle Tisdal fra Nasjonalbiblioteket, forfatter og journalist Hege Duckert og Trine Rogg Korsvik og Hanne Skogvang Stork i samtale om hvorfor kvinnehistorie er viktig.

også de lesbiske feministene på 1970-tallet framstilte menns seksualitet som ufølsom, maktmisbrukende og farlig for kvinner, i motsetning til den myke og omsorgsfulle kvinnelige seksualiteten. Hellesund viser med dette hvordan kulturelle forståelser av menn og kvinners seksualitet ble brukt i utforming av feministisk ideologi og politikk gjennom en periode på nærmere 80 år.

Kvinnehistoriens forandringspotensial

Kvinnehistorie vokste fram på 1970-tallet i skjæringspunktet mellom forskning og politisk aktivisme. Har kvinnehistorie fortsatt politisk sprengkraft eller er det mest for underholdningens skyld? Det var ett av spørsmålene som ble

diskutert i konferansens panelsamtale om populærvitenskapelig formidling. Samtalen var mellom sosialantropolog Michelle Tisdal⁷, journalist og forfatter Hege Duckert⁸, historiker Trine Rogg Korsvik⁹ og Kildens forskningsjournalist Hanne Skogvang Stork¹⁰. Den kvinnehistoriske forskningen har i stor grad vært historieskriving «nedenfra» som har synliggjort fortidas kvinner og deres bidrag til samfunnet, enten det var å holde hjula i gang på gården eller i fabrikkene. Kvinnehistorisk forskning hadde som mål å skrive historien til flere enn kun maktavende menn, og banet på den måten vei for historisk forskning på erfaringene og perspektivene til andre marginaliserte grupper, som for eksempel etniske og seksuelle minoriteter.

Samtidig er framstillinger av kvinner som har utmerket seg dominerende både i populærkvinnehistorien og i media generelt. Heltinnehistorier som kan inspirere og være forbilder for unge kvinner er vel og bra, men det er viktig å

visе at det i fortida også har vært gale og til med slemme kvinner. I dag er det kanskje de helt vanlige kvinnene som ikke har satt spor etter seg, verken i rettsprotokoller eller fattigkassenes arkiver, vi vet aller minst om.

Noter

¹ Hilde Sandvik er professor ved Institutt for arkeologi, konservering og historie ved Universitetet i Oslo.

² Maria Halle er førstelektor i historie på IAKH, Universitetet i Oslo, og tidligere lærer på Nesodden videregående skole.

³ Marianne Moen er seksjonssjef for Arkeologisk seksjon, Kulturhistorisk museum.

⁴ Reinert Skumsnes var i 2024 førsteamanuensis på Senter for tverrfaglig kjønnsforskning, UiO. Fra 2025 er han førsteamanuensis på Senter for kvinne og kjønnsforskning ved UiT Norges Arktiske universitet.

⁵ Maria Antonie Sæther er stipendiat ved Institutt for moderne samfunns historie, NTNU.

⁶ Tone Hellesund er professor i kulturvitenskap ved Institutt for arkeologi, historie, kultur- og religionsvitenskap, Universitetet i Bergen.

⁷ Michelle A. Tisdal er forskningsbibliotekar ved Nasjonalbiblioteket og initiativtaker til *Lift Every Voice* (LEV).

⁸ Hege Duckert er forfatter av bl.a. *Norsk kvinnehistorie på 200 sider* (2021) og *Katti Anker Møller* (2003), begge på Kagge forlag.

⁹ Trine Rogg Korsvik er seniorrådgiver i Kilden kjønnsforskning.no og faglig ansvarlig for Kildens nettside kvinnehistorie.no.

¹⁰ Hanne Skogvang Stork er forskningsjournalist i Kildens uavhengige nyhetsmagasin og programleder i den nye sesongen av Kildens podkast *Kjønnsavdelingen: Kvinner som forandret Norge*.

Podcasten Nervøse Tider

Tanken bak podcast-serien «Nervøse tider» er å løfte frem ukjente historier fra Norge, hovedsakelig fra perioden 1900 til 1945, som befinner seg et sted i skjæringspunktet mellom politikk, religion og kriminalitet. Felles for dem er at de på ulikt vis resonnerer med vår egen tid.

Terje Emberland
Religionshistoriker og
seniorforsker
ved Holocaust-senteret.

Torstein Arisholm
Idéhistoriker og fagansvarlig
for Helse- og omsorgs-
departementets kulturminner.

Som det heter i seriepresentasjonen: «Uforsonlige klassekonflikter, intense troskamper, spektakulære forbrytelser og pompøse personligheter ... Ja, Norge av i går kan for oss virke både fremmed og eksotisk. Men er forskjellene fra i dag så store? Lever ikke også vi i nervøse tider?»

Hensikten er altså ikke bare å formidle ukjente beretninger fra vår nære historie, men også å skape refleksjon omkring likhetstrekk og forskjeller mellom det «nervøse» samfunnsmessige klima den gang og nå. Vi ønsker å vise at mange av de store stridsspørsmålene som preger dagens samfunnsdebatt ikke er helt nye, men har slående forbindelser og paralleller tilbake i historien. Dermed ønsker vi å

gi lytteren ny historisk kunnskap som også kan bidra til en dypere forståelse av ulike sider ved dagens samfunn. Med «ny kunnskap» mener vi også at Nervøse Tider i stor grad driver egen primærforskning knyttet til det vi behandler. Historier vi formidler har nemlig som oftest fått svært liten eller ingen forskningsmessig oppmerksomhet.

Krevende montasjeteknikk

Like høye ambisjoner som vi har til seriens innhold, har vi til dens fortellerstil og auditive uttrykk. Vi benytter oss av en montasjeteknikk, hvor historiene formidles gjennom en kombinasjon av fortellerstemmer, intervjuer, historiske opptak, dramatiserte episoder, lydeffekter og spesialskrevet musikk. Heldigvis har vi samlet et team som har kompetansen til å gjennomføre dette. Vår produsent er Roy Knutsen, som tidligere har vært lydsjef på Nasjonalteateret og musikken blir skrevet av Aasmund Feidje, som blant annet har lang fartstid fra NRK og Nationalteateret.

Det sier seg selv at vår ambisiøse fortellerteknikk gjør produksjonene

*Nils Nordberg, Åsmund Feidje, Espen Beranek Holm og Lasse Lintner i studio.
Foto: Terje Emberland*

svært komplekse og tidkrevende: Vi skal gjennomføre det historiske forskningsarbeidet, skrive manus, dramatisere scener, intervju fagekspertene, hente inn og instruere skuespillere, og komponere og spille inn musikk. Og alt sammen er ubetalt dugnadsarbeid, som vi må kile inn mellom andre gjøremål. Derfor har vi ikke ambisjoner om å slippe mer enn to-tre slike produksjoner i året. Med en slik utgivelsesfrekvens, er det selvsagt en utfordring å holde på lytterne. Men i det siste har lytterresponsen på noen av våre episoder ført til at vi nå vil følge opp disse med kortere og mindre krevende tilleggsepisoder som vi kaller «Nervøse minutter».

Radiodrama i podcast

Særlig bruken av dramatiserte episoder, er, så vidt vi vet, noe vi er ganske alene om her i landet. Det slo oss nemlig

at historiske tv-dokumentarer ofte benytter dette fortellergrepet, men at det til nå har vært fraværende i podcast-produksjon. Det synes vi det ikke er noen grunn til, særlig fordi vi har med oss Nils Nordberg som nok er landets mest kjente fortellerstemme, men som jo også har lang erfaring fra NRK-radioteateret og vet hvordan man skaper medrivende radiodrama.

Roy, Aasmund og Nils' bakgrunn fra radio- og scene, gjør det veldig lett for oss å få med oss mange kjente skuespillere på dette dugnadsarbeidet. Å produsere radiodrama er veldig morsomt, og mange av dem savner det gamle radioteateret. Listen av de vi kan kontakte er derfor lang, og vi føler at vi har fritt valg på øverste hylle når castingen skal gjøres. Skrytelisten inkluderer til nå blant andre Mari Maurstad, Johannes Joner, Paul Ottar Haga, Janne Formoe, Benjamin

Lønne Røsler, Lasse Lindtner, Anne Marie Ottersen, Ingar Helge Gimle, Marianne Krogh, Bente Børsum, Espen Beranek Holm og Knut Nærum. Også andre enn profesjonelle skuespillere blir invitert til å bidra når vi synes at nettopp disse passer i en rolle. Sist dro vi for eksempel inn NRKs politiske kommentator Lars Nehru Sand for å analysere resultatet fra Stortingsvalget i 1933.

Primærforskning rett til podcast

Til forskjell fra mange andre historiske podcaster, ønsker vi ikke primært å levere en popularisert fremstilling av allerede foreliggende historieforskning. Vi vil formidle historier som til nå har fått svært liten eller ingen forskningsmessig oppmerksomhet direkte på podcast. Altså må vi foran hver episode bedrive ganske mye primærforskning, som blant annet inkluderer dypdykk i arkivene. Flere ganger har dette gravearbeidet generert ny og ganske oppsiktsvekkende kunnskap.

Et eksempel på dette er vår episode «Den sorte bande», hvor vi forteller om en gjeng unge anarkister i Kristiania på begynnelsen av 1900-tallet som satte i gang en privat krig mot det de kalte «tyvesamfunnet» gjennom innbrudd og skapsprengerier. Vi oppdaget fort at reaksjonene fra politiet var særdeles voldsomme og på ingen måte stod i forhold til trusselen denne gruppen fattige og marginaliserte ungdommer representerte. Dette satte oss på sporet av en veldig tidlig og hittil ukjent del av den politiske overvåkningens historie i Norge. Det viste seg nemlig at norsk-

svenske myndigheter hadde undertegnet en hemmelig traktat om internasjonalt politi- og etterretningssamarbeid i jakten på anarkister. På denne måten ble disse ungdommene trukket inn i det som blir kalt «den første internasjonale krigen mot terror», og som har slående paralleller til dagens terrorbekjempelse, hvor myndighetene stadig har tøyd de legale grensene for overvåkning og represjon. Disse nye funnene ble altså første gang presentert via vår podcast og ikke gjennom en fagartikkel. Den kom først etterpå i det idéhistoriske tidsskriftet *Arr*.

Med utgangspunkt i Stein Ståles klassiske kriminalroman «Åndemasken», har vi også tatt for oss de merkelige okkulte og religiøst eksotiske sektene og miljøene som fantes på Oslos West-End i mellomkrigstiden. Denne undersøkelsen avstedkom ikke bare episoden «Bak åndemasken» men etterpå også en fagartikkel i *Byminner*, utgitt av Oslo Museum. Antagelig vil vi også etter hvert skrive historiefaglige artikler med utgangspunkt i andre av våre episoder.

Vårt neste store prosjekt - som vi er godt i gang med - tar utgangspunkt i en stor skandale knyttet til politistyrken i Kristiania i 1923. Her ble det avslørt at en gjennomkorrupt ledelse så gjennom fingrene med fyll, bestikkelser, grov mishandel og voldtekter, men sparket politibetjenter som protesterte mot forholdene. Hva kan dette lære oss i dag om problemene knyttet til korpsånd og kommandoorganisasjoner? Følg med!

Av og til mottar vi tilbakemelding

Nervøse tider

fra lyttere som har flere interessante opplysninger om emnene vi har tatt for oss. Disse vil vi følge opp i korte oppfølgende episoder som vi har kalt «Nervøse Minutter». Foreløpig er én slik episode, knyttet til det bestialske drapet i Kristiansand i 1933, ute.

Dugnadsarbeid, finansiering og distribusjon

Alle involverte i produksjonen av *Nervøse Tider*, inkludert hele teamet og alle skuespillere, arbeider altså gratis. Uten dette dugnadsarbeidet ville det være umulig for oss å realisere en så ambisiøs produksjon. Likevel har vi selvsagt løpende utgifter til studioleie, teknisk utstyr, forskningsreiser osv. Heldigvis har vi underveis klart å skaffe en del støtte, først fra Fritt ord, og etter hvert fra Bygningsarbeidernes fagforening, Oslo Handel og Kontor og senere LO sentralt.

Noen sikker og forutsigbar finansiering har vi imidlertid ikke. Den idealistiske støtten, særlig fra fagbevegelsen, er avgjørende. Ikke minst siden vi nok ikke vil være så interessante for kommersielle annonsører og heller ikke ønsker å legge episodene bak betalingsmur.

Vi nærer ingen illusjoner når det gjelder utbredelsen av en slik podcast som vår. *Nervøse tider* vil nok være forbeholdt de spesielt interesserte. Til nå teller disse totalt for alle episodene omkring 30 000, noe vi synes er et godt resultat, gitt at vårt markedsføringsbudsjett ligger faretruende nær null. Vi er helt avhengig av positiv redaksjonell omtale og av ryktebørsen for å få spredd den. Heldigvis har vi en entusiastisk distributør i Plateselskapet Nr. 13, som også har gått inn i prosjektet på dugnadsbasis og driver vårt nettsted nervosetider.no og legger episodene ut på alle strømmetjenester.

Historiker på Instagram: Morskap former samfunnet

Historien er ikke bare fortid – den har også en frigjørende kraft fordi den avdekker hvordan normer og forventninger er blitt til. På Instagram formidler jeg kvinnehistorie for å vise hvordan fortidens strukturer fortsatt preger kvinners liv. Men samtidig utfordrer jeg romantiserte bilder av fortiden – bilder som i dag aktivt brukes for å trekke kvinner tilbake til en underordnet posisjon.

Julianne Joakimsen Rydberg
Master i historie og lektor
i historie og sosiologi. Formidler
på Instagram-kontoen
@historiskmorskap

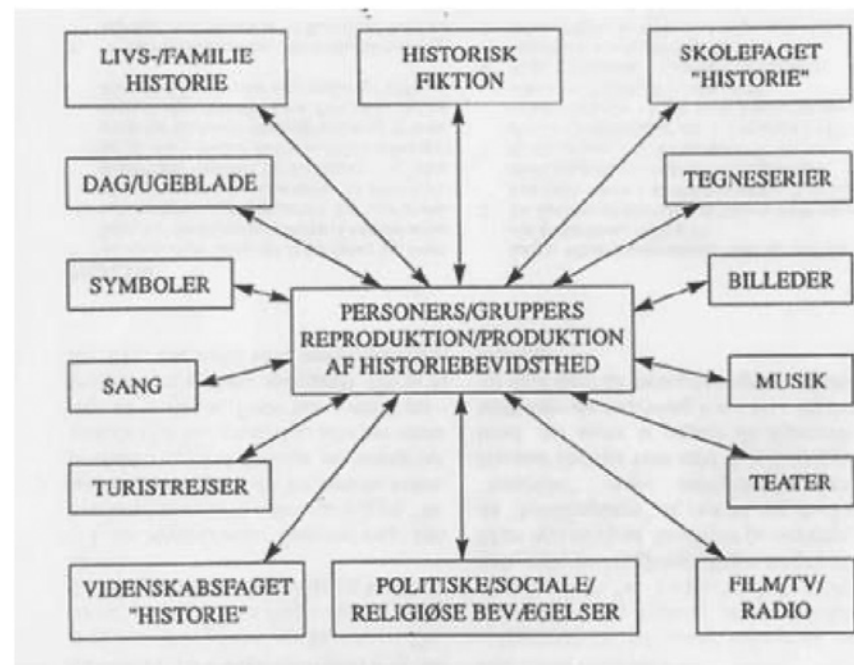
Som student i historie lærte jeg at historien lever i oss og former samfunnet. Historie er mer enn tavleundervisning – det er et verktøy for å forstå både oss selv og samfunnet. En dansk undersøkelse fra 2024 viste at kun 5 % av navnene i skolepensum er kvinner (Politiken, 2024). På samme måte viser en studie av pensumlister ved Universitetet i Oslo at mannlige historikere dominerer faglitteraturen, og at kvinner er betydelig underrepresentert i historieforskningen, særlig i akademiske toppstillinger (Larsen & Torheim, 2021). Når kvinner lærer lite om sitt eget bidrag til historien, mister de en viktig forankring i fortiden – en innsikt som gir mot til å skape fremtid. Dette gjelder også menn: uten kunnskap

om kvinners rolle i samfunnsutviklingen, står de svakere rustet til å forstå og delta i et samfunn med reell likestilling.

Gjennom historiedidaktikken har jeg sett hvordan historiebevissthet formes av langt mer enn skolepensum. Bernard Eric Jensens åpne skalamodell viser hvordan den utvikles gjennom møter med kultur, medier og hverdagsliv (Eikeland, 2013, s.32). Internett og sosiale medier spiller en avgjørende rolle i denne prosessen.

Når klokskap og akademia møtes

Da jeg skrev min masteravhandling, hadde jeg Erling Sandmo som veileder. Han tilføyde en ekstra dimensjon ved å lære meg at hvis du blander klokskap og historie sammen, blir faget vi alle er så glade i både levende og magisk. For Sandmo var klokskap evnen til å bruke livserfaringer, refleksjon og analytiske evner sammen med den historiske kunnskapen fra akademia. Sandmo kunne levendegjøre kunnskap ved å stille de viktige spørsmålene som fikk deg til å

Bernhard Eric Jensens åpne skalamodell. Hentet fra Eikeland, 2013.

reflektere dypere over hvordan dine egne tanker, dine egne verdier og identitet, kom til syne gjennom formidlingsstil og fortolkning. Dette tar jeg med meg inn i min formidling, fordi jeg ønsker å vise hvordan historien ikke bare hører hjemme i akademia, men kan gi alle kvinner et språk for å forstå seg selv og sin plass i verden.

Selv ble jeg førstegangsmamma i 2019, som var en relativt tøff overgang. Aller mest fordi jeg ikke fant svar på de utfordringene jeg støtte på. Og det var i krysslinjen mellom det personlige og det faglige at jeg fant en nisje som gjorde et nedtonet hjørne av historiefaget

tilgjengelig og spennende for norske mødre; jeg begynte å sette ord på de historiske prosessene som oppleves som usynlige i kvinners hverdag. Jeg begynte derfor å skildre hvordan gamle normer og forventninger er nedarvet gjennom generasjoner, og hvordan det kommer til syne i arbeidsliv, politikk, helsevesen og hverdag.

Responsen har vært enorm, og jeg opplever at kvinner har blitt svært kunnskapstørste på sin egen historie. I dag formidler jeg en blanding av morskapshistorie, antropologi og kvinnehistorie til nesten 10.000 følgere daglig. Det fører til spennende diskusjoner

Julianne Joakimsen Rydberg holder foredrag. Foto: Dan Petter Nygaard

om utfordringer i fortid og nåtid. Målet er å nå ut til stadig flere. Det viktigste for meg er å skrive og formidle kunnskap til kvinnene i samfunnet, og ikke først og fremst for faghistorikerne.

Jeg tror en av grunnene til at formidlingen min treffer så bredt er at jeg ikke bare presenterer forskning, men også gjør historien relaterbar ved å knytte den til livserfaringer og hverdagsliv. Jeg er mor selv, jeg er i trettiårene, yrkesaktiv og forstår derfor kvinnene som jeg ønsker å nå ut til. Å skille forskning fra følelser er en akademisk dyd, men det er nettopp den emosjonelle appellen som kan frigjøre kvinner fra skam og skape endring. Morskap er ikke bare et ansvar – det omformer kvinner på et grunnleggende plan, og det må samfunnet ta på alvor.

Jeg har derfor skapt et rom der kvinner kan kjenne seg igjen, lære, reflektere og diskutere – enten det er gjennom korte Instagram-poster eller dybdeanalyser på *Substack*.

Instagram som formidlingsarena for kvinnehistorie

Å være historiker på Instagram er å balansere på en smal linje mellom opplysning og underholdning, mellom akademisk troverdighet og tilgjengelighet. Plattformen byr på en unik mulighet til å nå bredt ut med viktige budskap, men stiller samtidig krav om å tilpasse formidlingen til et medium preget av korte snutter og umiddelbar visuell appell. Den krever at jeg viser personlighet og faglig autoritet, som kan være krevende. For

meg, som har fordypet meg i morskap som erfaring og som fagfelt siden 2019, har Instagram likevel blitt en viktig arena hvor jeg prøver å gjøre komplekse, historiske prosesser enkle å forstå for kvinner.

Samtidig vet jeg at plattformens algoritmer ofte nedprioriterer kvinne-relatert innhold. Meta har for eksempel flere ganger sensurert innlegg som tematiserer kvinners naturlige kroppslige prosesser, som fødsel og amming. Dette gjør det utfordrende å drive kunnskapsformidling om kvinners helse, omsorgsarbeid og historiske erfaringer. Men denne kunnskapen er svært viktig å få frem, blant annet fordi samfunnet er avhengig av at barn fødes og at kvinner er friske nok til å oppfostre dem.

For å skape en motvekt til korte tekster og sensur på sosiale medier, skriver jeg lengre tekster på min *Substack*-kanal. *Substack* er en uavhengig plattform hvor jeg kan publisere analyser uten å være avhengig av algoritmer som prioriterer kommersielt innhold. I tillegg gir denne plattformen meg en større frihet til å sette ord på kvinners erfaringer uten frykt for at innholdet blir skjult eller fjernet. Her fordyper jeg meg i temaer som konservativ nostalgi, tradwife-bevegelsen og hvordan historiske strukturer fortsatt påvirker kvinners hverdag.

Tradwife-bevegelsen og kristenkonserverativ nostalgi

Når kvinner ikke kjenner sin egen historie, blir de mer sårbare for enkle forklaringer på hvorfor livet føles krevende. I møte med utbrenthet og en hektisk hverdag,

kan en romantisert fortelling om fortiden virke forlokkende – en tid der «alt var enklere» og «kvinner visste sin plass». Men hvem skaper disse bildene, og hva er formålet med dem?

Her kommer en ny generasjon av influensere inn, som fremstiller en estetisk perfektionert versjon av hjemmelivet – samtidig som de skjuler de strenge rammene bak fasaden. På sosiale medier har profiler som Ballerina Farm, Este Williams og Nara Smith skapt en bevegelse som kombinerer høyreekstrem nostalgi med hyperfemininitet. Disse kvinnene, der alle er en del av det konservative mormonermiljøet i Utah, fremstiller et estetisk perfektionert bilde av tradisjonelle kjønnsroller. Gjennom idylliske bilder av store barneflokker, hjemmelaget smør og surdeigsbrød formidler de en verden der kvinnen er hjemmets moralske vokter, mens mannen har den styrende rollen.

Disse kontoene når ut til nesten 40 millioner daglige følgere, mange av dem kvinner som søker en roligere tilværelse. Midt i tidsklemma og utbrenthet kan det være fristende å se denne nostalgien som en løsning, men bak fasaden ligger et politisk prosjekt knyttet til kristenkonserverative og høyrepulistiske idealer. Hvor konservative disse kvinnene faktisk er, og hvor snevre livsvalg de har, men også hvor økonomisk privilegerte de er, skjules i de harmoniske klippene de deler. De tilbyr en tilsynelatende enkel vei ut av feminismens fjerde bølge, men i realiteten kan dette klassifiseres som propaganda for en reaksjonær bevegelse.

Uten kunnskap om egen historie er det lett å la seg forføre av høyresidens

idealer. Mange tror at 1950-tallets husmorliv var en naturlig del av kvinners tradisjon, men realiteten er at kvinner alltid har arbeidet – på gårder, i fabrikker, i håndverk og helsevesen – og alltid har balansert mange roller. Likevel når denne innsikten sjelden ut til folk flest, til tross for at det finnes omfattende forskning på kvinners arbeidshistorie og samfunnsrolle. Tradwife-nostalgi skaper et falskt bilde av fortiden. Denne historien må gjøres tydeligere, for radikaliseringsrammer ikke bare menn.

Nostalgi kobles også til politikk. I Norge har KrFs nye partileder, Dag Inge Ulstein, uttalt til *Morgenbladet* (24. januar 2025) at partiet vil «forstå samtiden» samtidig som de trekker frem gamle røtter og tradisjoner. Dette viser hvordan konservative ideer blir trendy, men også hvor vanskelig det er å skille mellom ønsket om å flykte fra tidsklemma og det å gå inn i en kristenkonservativ ideologi som truer kvinners kroppslige autonomi. Da må vi spørre: Hvem sin fortid er det vi lengter tilbake til – og hvem tjener på at vi går bakover i tid?

Historie og bevissthet om historiebruk kan frigjøre kvinner fra disse. Det avslører hvordan holdninger, ord og normer er formet av samfunnsstrukturer og tidens strømninger. For fremtidens unge kvinner kan dette starte i skolen. For oss som vokste opp med et mannsdominert historiefag, kan sosiale medier bidra til å åpne nye dører. Men jeg mener det ikke er nok å bare lære om kvinnene – dagens voksne kvinner trenger også å forstå sammenhengene mellom den de er, og hvilken rolle de utfyller i samfunnet;

hvordan samfunnet påvirker dem, og *vice versa*.

Ritualer og fellesskap som motsats til tradwife-nostalgi

Historisk har kvinner støttet hverandre i overgangen til morskap gjennom ritualer og omsorgsnettverk. Dana Raphael beskrev dette som *matrescence*, mens Arnold Van Gennep og Victor Turner viste hvordan *liminalitet* – overgangen mellom to identiteter – både kan være sårbar og styrkende. Kvinner er biologisk programmert til å bli mødre i flokk, og kulturelt sett har vi sikret overlevelse gjennom omsorg og fellesskap. Også i Norge. De siste 150 årene har kulturendringer som følge av industrialiseringen svekket disse fellesskapene, og det har fått konsekvenser for kvinners psykiske og fysiske helse. Skal vi skape tryggere overganger til morskap og forebygge psykisk uhelse, må vi hente inspirasjon fra historien – ikke nostalgiske illusjoner, men reelle praksiser der man styrker fellesskap i livets største overganger.

Vi har også mye å lære av kulturer som fortsatt verdsetter barselomsorg. I mange kulturer har hele familien og samfunnet delt ansvaret for mor og barn. Ritualer som barselomsorg, næringsrik mat og kollektiv støtte har eksistert i ulike former over hele verden. I Norge samlet kvinner seg tidligere for å hjelpe nybakte mødre, på samme måte som *jaapa* og *zuo yuezi* i Sør-Asia og *la cuarentena* i Latin-Amerika fortsatt gjør i dag.

For å motvirke radikaliserings- og sympati for tradwife-bevegelsen må vi nyansere den svart-hvite tenkningen

som forenkler historiske prosesser og forståelse av andre kulturer. Jeg forsøker å bidra til dette ved å synliggjøre kvinners tradisjoner – både de som ga støtte og de som begrenset frihet. Særlig er det viktig å løfte frem fellesskap og morscentrerte ritualer som kan skape tilhørighet og forebygge psykisk uhelse forårsaket av ensomhet.

Historie som verktøy for bevisstgjøring og fellesskap

Morskap er ikke bare en personlig reise – det er en samfunnsbærende funksjon. Kvinner er både yrkesaktive skattebetalere og de som føder fremtidens arbeidstakere. Når færre føder barn, samtidig som flere sliter med sykefravær og manglende tilrettelegging i arbeidslivet,

får vi økonomiske konsekvenser: Økt sykefravær, lavere produktivitet og større press på helsevesenet. Hver fødsel viderefører en slekt, en økonomi og en velferdsstat, men likevel behandles omsorg som et individuelt valg fremfor en samfunnsressurs.

For å sikre en robust fremtid må vi forstå at morskap ikke slutter ved fødselen – det skaper fremtidens borgere og arbeidstakere. Å verdsette omsorg er ikke nostalgi, men en nødvendighet for en fungerende økonomi og velferdsstat. Uten denne innsikten står vi i fare for å svekke både kvinners livskvalitet og samfunnets bæreevne. Å forstå de historiske koblingene er viktig for hele samfunnet, men særlig for kvinnene som har lært alt for lite om hvorfor de er like sentrale som menn.

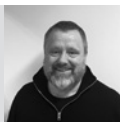
Litteratur

- Eikeland, H. (2013) *Historie og demokratisk dannelse: En innføring i historiedidaktikk, historiebruk og historiefremføring*. Kristiansand: Portal forlag
- Morgenbladet (2025, 24. januar) *Dag Inge Ulstein om KrFs vei fremover* Hentet fra <https://www.morgenbladet.no/aktuelt/politikk/2025/01/24/dag-inge-ulstein-om-krfs-vei-fremover/>
- Politiken (2024) *I de mest anvendte historiebøker i skolerne er 1.725 personer nævnt ved navn. Blot 89 er kvinder* Hentet fra <https://politiken.dk/debat/debatindlaeg/art9764736/I-de-mest-anvendte-historiebog-er-i-skolerne-er-1.725-personer-naevnt-ved-navn.-Blot-89-er-kvinder>
- Raphael, D. (1973) *The Tender Gift: Breastfeeding* Schocken Books, New York
- Sæther, M. (2022) *Dølgsmål og mødres perinatale helse* *Tidsskrift for Kulturforskning*, 46(1), 22-40
- Turner, V. (1969) *Liminality and Communitas* I *The Ritual Process: Structure and Anti-Structure* (s. 94–130) Aldine Publishing
- Van Gennep, A. (1909) *Les rites de passage* Paris: Émile Nourry
- Larsen, E. & Torheim, A. B. (2021). *Kjønnsbalanse i historiefaget*. Hentet fra <https://www.hf.uio.no/iakh/personer/vit/historie/>

Sørsamisk historie i Norge – skrevet i konflikt og overlatt til seg sjøl

Sørsamisk historie har vært dominert av framrykkingsteorien og spørsmål knytta til konkrete konflikter. Andre historiske tema har ikke utløst fagets interesse. Slik har spørsmåla «hvorfra?» og «med hvilken rett?» også blitt til en konflikt om sørsamisk historie generelt, siden sørsamer har utfordra både gjeldende svar og perspektiv. Her har historiefaget vært for passivt.

Håkon Hermanstrand
Nord universitet, postdoktor

Det som blir omtalt som sørsamisk område har ikke hatt en entydig avgrensing, og ennå i dag er ei avgrensing problematisk. Saltfjellet blir brukt som nordgrense, men det usynliggjør umesamisk og pitesamisk historie i Norge. Før reformasjonen hadde sørsamisk område også en større utstrekning sørover. I dag brukes gjerne samiske reinbeitedistriktene slik de ble fastsatt på slutten av 1800-tallet og etter tilleggsloven av 1897 for å markere yttergrensen i sør. Dette var resultatet av norsk avgrensing av reindrifta som flere vil betegne som kolonialisme. Ifølge denne avgrensinga er Engerdal den sørligste grensa. Sørsamisk valgkrets til sametingsvalget har en større utstrekning

vestover sør for gamle Nord-Trøndelag enn reindriftskartet. Derfor er en entydig avgrensing vanskelig å gi.

Uansett hvilken avgrensing man velger å gå ut fra, er det slik at sørsamisk område er gjennomskåret av riksgrensa mellom Norge og Sverige og det ligger lengst sør i det tradisjonelle samiske bosettingsområdet. Dette betyr også at området ligger tett på norske sentra, hovedstaden Oslo for eksempel, som også er et sentralt akademisk læresetet slik som Trondheim. Sørsamisk område ligger altså tett inntil forskningsinstitusjoner som ikke har utnytta denne nærheten til å markere seg i front med hensyn til samisk historie.

Hvor kommer de fra? Framrykkings- teoriens fremmedgjøring

Fra framveksten av den tidlige historieforskninga på 1800-tallet var aldri sørsamisk historie behandla med stor

interesse eller kraftfull forskning. «Hvor kommer de fra?» har vært det norske historikere ønsket å finne svar på når det gjaldt samene i sør, som bærer preg av et utenfraperspektiv. Det er også karakteristisk at spørsmålet var knytta til reindriftssamer. Sørsamisk historie fikk aktualitet med professor Yngvar Nielsens framrykkingsteori på slutten av 1880-tallet.¹ Det var ei konfliktfylt tid lengst sør i sørsamisk område da samisk reindrift ble trengt tilbake, begrensa og lagt under statens kontroll gjennom fellesloven i 1883, innføringa av reinbeitedistrikter og til sist tilleggsloven av 1897. I denne sammenhengen formulerte da professor Nielsen sin framrykkingsteori som beskrev samene som ei nyinnvandra folkegruppe sør for Namdalen og Frostviken, og som ikke nådde Røros før begynnelsen av 1700-tallet. Denne teorien ble raskt gjeldende lære, og ble tatt inn i lappekommissjonen av 1889 sitt arbeide og i premissene for domsavsigelser mot reindriften i områdene ved Røros allerede på 1890-tallet.²

Sjøl om framrykkingsteorien ble gjeldende lære ved læresteder og i offentlige institusjoner, var det samiske motstemmer tidlig etter teoriens lansering i rettsaker der teorien fikk vekt.³ Samer så veldig tidlig at historie- og arkeologifaget var viktig for å kunne dokumentere og argumentere for samiske rettigheter spesielt i områdene lengst sør ved Røros og rundt Femunden. Et uttrykk for å dokumentere samisk historie på egne premisser er Lars Danielsen og Morten Mortensens

registreringer av samiske kulturminner i Femundsmarka i 1927.⁴ Bakgrunnen var flere rettstvister i området om samisk rett til reindrift, blant annet med Røros kobberverk. Dette viser også sammenhengen mellom politikk og samisk historie. Lars Danielsen var sønn av Daniel Mortenson, etterfulgte sin far som redaktør for *Waren Sardne* og ble den første formannen i Norske reindriftssamers landsforbund i 1948. Det er heller ikke tilfeldig at sørsamene Martin Jonassen, Nils Stinnerbom og Nils Thomasson sørget for at Henrik Kvandahl fikk gitt ut sine to første bøker om samisk historie i 1925 og 1932.⁵

Etter at Yngvar Nielsen la fram sin framrykkingsteori og etter at den ble gjeldende lære, skjedde det likevel svært lite av arbeid med sørsamisk historie og arkeologi innenfor academia. Det er sannsynligvis riktig å si ingenting. Det gikk om lag 80 år før det kom til faglig debatt, som nok en gang var knytta til konflikt.

Med hvilken rett?

På 1960-tallet og framover mot 2000 ble det stilt spørsmål om samisk rett til reinbeite gjennom flere saker som rettsvesenet hadde til behandling, både i Norge og Sverige. Spørsmålene kom både fra samisk side og fra private grunneiers side. Fra samisk side spurte man hvilken rett staten hadde til eiendomsretten og kontrollen over land som historisk hadde tilhørt samer. Fra ulike private grunneiers side stilte man spørsmål om med hvilken rett samisk reindrift kunne drives på privat grunn i bestemte

60 samiske boplasser

ODDVAR VALSTAD

På grunn av mindre statlige midler enn først antatt ble det et noe amputert registreringsarbeid av sørsamiske kulturminner i sommer. Bare reinbeitedistriktene i Nord-Trøndelag kom med i undersøkelsene. Neste år vil Røros og Rana komme med. Forhåpentligvis også Vefsn/Hattfjell-dal. Men allerede nå er det kommet frem interessante ting. Blant annet er det bragt på det rene at det er hele 60 samiske boplasser bare i Snåsa eller Luru/Brandsfjell reinbeitedistrikt. Et lignende antall har en i Rayrvik, eller Østre Namdal og Færen, som dekker Meråker/Verdal. Et karakteristisk trekk for Vestre Namdal distrikt, kommunene Høylandet, Fosnes og Nærøy, er den utstrakte bruken av tilhold under heller i berget.

Et annet trekk er at mye tyder på at samene har skiftet beiteområdet adskillig mer enn hva som har vært gjengs oppfatning. Vitenskapelig assistent Svein Mjaatvedt ved Saemien Sijte – Samiske Samlinger – i Snåsa har vært prosjektleder. Registratorene som har vært ute i felten har vært Arvid Jáma i Fosen-regionen, Albert Jáma i Vestre Namdalen, Jonar Thomassen i østre Namdalen, Martha Jáma i Snåsa-regionen og Paul Jáma i Meråker-regionen. I tillegg vil eksperter fra forskjellige kanter av landet bistå prosjektet.

Vi begynner i motsatt ende av den arkeologene begynner i, forteller Svein Mjaatvedt. Starter i vår tid, og forsøker å gå bakover

Dr. Inger Zachrisson (nr. 2 fra h.) fra Historisk Museum i Stockholm hadde interessante arkeologiske opplysninger å tilføre registratorene under samlingen i Snåsa. Fra v.: Albert Jáma, Høylandet, Jonar Thomassen, Rayrvik, Paul Jáma, Verdal, Martha Jáma, Snåsa, bestyrer Sverre Fjellheim og prosjektleder Svein Mjaatvedt.

Faksimile fra historikermøte på Snåsa, Adresseavisa 28. november 1985, med Inger Zachrisson i front.

områder. Her skal to eksempler nevnes, nemlig det svenske skattefjällsmålet og den norske trollheimensaken.

Skattefjällsmålet var en rettsprosess mellom samebyer i nordre Jämtland og den svenske staten mellom 1966 og 1981. Samebyene mente at staten urettmessig anså seg som eier av områder som hadde vært samiske skattefjell. Samebyene tapte saken ved avgjørelse i Högsta domstolen i 1981.⁶ Trollheimensaken var en rettsak mellom grunneiere og reindriftssamer om retten til å drive reinbeite i Trollheimen. Reindrift hadde blitt forbudt i Trollheimen med

hjemmel i tilleggsloven av 1897, men allikevel hadde samiske familier fortsatt reindriften i Trollheimen. Samene tapte saken ved dom i Høyesterett i 1981.⁷ I begge sakene spilte historie en viktig rolle. Man la fra begge sider i rettsakene vekt på å underbygge sine argumenter med historie, og sakkyndiges uttalelser fikk betydning.

Med dette som bakteppe brøt det ut en faglig diskusjon om sørsamisk historie. Fremdeles dreide kjernen i diskusjonen seg om når samene kom til de sørlige samiske områdene, men også om man kunne påvise en historisk bosetting og bruk

som var rettsdannende. Lingvisten Knut Bergsland ved Universitetet i Oslo startet diskusjonen ved å utfordre Nielsens teori med basis både i språkhistorie og historie. Han fikk tilsvarende fra historikeren Jørn Sandnes ved Universitetet i Trondheim, som støttet Nielsens hovedargumenter.⁸ Diskusjonen hadde høy temperatur, og involverte også flere historikere ved NTNU. Helge Salvesen og Nils Hallan stod for posisjoner som var kritiske til Nielsens framrykkingsteori og åpnet for nye perspektiver på samisk historie.⁹

Den som allikevel fikk størst oppmerksomhet ved siden av Jørn Sandnes, var Kjell Haarstad som etter å ha fulgt trollheimensaken en stund, først skrev *Samiske vandringer i Sør-Norge* (1981), og så *Sørsamisk historie* (1992). Dette er to av de første bøkene skrevet om sørsamisk historie av en historiker. Haarstad støttet også Nielsens framrykkingsteori. Etter hvert kom også forsker og universitetsbibliotekar Anders Løøv ved Universitetet i Trondheim med i debatten.¹⁰ Løøv avviste framrykkingsteorien. Slik ble det til at sørsamisk historie fortsatt ble skrevet med utgangspunkt i konflikt. Slik ble det også til at historiefaget og Historisk institutt ved Universitetet i Trondheim ble knyttet til støtte for Nielsens framrykkingsteori til tross for at flere av motstemmene altså også hadde sin arbeidsplass der, eller ved NTNU. Det er også verdt å notere seg at denne delen av samisk historie ikke virker å ha vakt forskningsinteresse hos historikere ved andre læresteder til tross for en opphetet og synlig debatt.

Saemien Sijtes etableres

Fra sørsamisk side hadde man arbeidet siden 1960-tallet med å etablere en egen samisk kulturinstitusjon. Organisasjonen Saemien Sijte ble stiftet, og arbeidet munnet ut i nybygget til og oppstarten av institusjonen Saemien Sijte på Snåsa i 1981. Allerede fra oppstarten ønsket Saemien Sijte å gå løs på spørsmålet om sørsamenes egen historie. Ordskiftet var fremdeles preget av høy temperatur, og i 1984 ble det holdt et historikermøte på Snåsa der Sandnes og Haarstad fastholdt sine tidligere posisjoner.¹¹ På samme møte var det flere motstemmer, og typisk for debatten var det en arkeolog som representerte den sterkeste motstemmen. Inger Zachrisson viste til sin forskning og poengterte at samisk historie i sør var langt eldre enn det Nielsens teori hevdet. På samme møtet ble også et annet argument tydelig. Den sørsamiske akademikeren Lars Thomasson påpekte at samene manglet innflytelse på forskningen på sin egen historie.

Året etter startet Saemien Sijte, ledet av Sverre Fjellheim, sitt første kulturminneregistreringsprosjekt ut fra den tanken at samene sjøl skulle stå for registrering av egne kulturminner med sin kulturkompetanse som verktøy og teoretisk ballast.¹² Faghjelp søkte man fra arkeologen Inger Zachrisson og etnologen Svein Mjaatvedt. Slik ønsket man å utfordre både gjeldende historiske lære og norsk dominans. Prosjektet stod teoretisk i en da allerede etablert samisk akademisk diskurs synlig blant annet gjennom Alf Isak Keskitalos *Research as an Interethnic Relation* fra 1976. Sverre

Fjellheim oppsummerte sine erfaringer og standpunkt i *Kulturell kompetanse og områdetilhørighet* fra 1991. I retrospekt kan man notere seg at dette i dag er urfolksmetodologi, men før Linda Tuhivai Smiths klassiske *Decolonizing Methodologies*, som først kom i 1999.

Saemien Sijtes kulturminneprosjekt har båret frukter som først og fremst har blitt høstet av arkeologifaget. Den møysommelige oppbygninga av kunnskap har skapt en stor oversikt over samiske kulturminner som neppe ellers ville ha kommet for dagen i samme antall. Det systematiske arbeidet har også gitt utvikling av sørsamisk terminologi til bruk i arkeologien, og skapt kunnskapsbidrag om typologier og strukturer som sammen med arkeologisk teori har gitt viktige empiriske funn og nytolkninger.¹³ Denne utviklinga har gått sakte for seg, og ikke skapt revolusjoner i arkeologien, men samtidig skjedde ikke noe parallelt med historiefagets forhold til sørsamisk historie. Uansett har det siden 1980-tallet blitt skrevet flere bidrag til sørsamisk historie. Kjell Haarstads to bøker er allerede nevnt, og har det til felles med Knut Bergsland *Bidrag til sydsamenes historie* at de har vokst ut av konflikter. Saemien Sijtes årbok *Åarjel-Saemieh* som første gang kom ut i 1982, er et uttrykk for den samme grunntanken som kulturminneprosjektet og har fram til i dag kommet med en rekke bidrag til bredere historie- og kulturkunnskap.

Trøndelags historie kom ut i 2005. Intensjonen med bokverket var tydelig å inkludere samisk historie, men kritikken var massiv fra samisk hold både med

tanke på manglende samisk medvirkning i prosessen før utgivelsen, og innholdet i det utgitte trebindsverket.¹⁴ Slik blusset konflikten om historien opp igjen, og det er rimelig å sette konflikten i sammenheng med at historiefaget ikke hadde endret seg på samme måte som arkeologien. Kritikerne angrep både omfang, framstillingsmåte og manglende oppgjør med framrykkingsteorien. Verket reflekterte også bevegelsen som hadde skjedd innenfor arkeologifaget med hensyn til samiske spørsmål, siden arkeologenes behandling av samisk tematikk stod i en viss kontrast til den historiefaglige delen av verket. Slik hadde konflikt om spørsmåla «hvorfra?» og «med hvilken rett?» også blitt til en konflikt om sørsamisk historie generelt.

Fram fra konfliktskyggen?

Denne konflikten om sørsamisk historie er et resultat av at den så lenge hadde blitt overlatt til seg selv, eller kanskje bedre sagt vært usynlig sett fra en bestemt posisjon. Da *Trøndelags historie* ble skrevet var det, så vidt jeg vet, bare skrevet en hovedfagsoppgave om sørsamisk historie ved NTNU, Bjørn. A. Deviks hovedoppgave *Sameskolen i Havika 1910 – 1951*, som ble publisert i 1980. Den er også så langt, til 2025, den eneste historiefaglige avhandlinga om denne skolen, som var den eneste skolen bare for sørsamiske barn, og spesiell nettopp ved det at den bare var for samer. Dette reflekterer hvordan sørsamisk historie svært sjelden har blitt forska på uten en konkret konflikt som bakteppe. *NOU 2007:14 Samisk*

naturbruk og rettsituasjon fra Hedmark til Troms kan stå som en annen bekræftelse på utsagnet om at konflikt har vært driveren i sørsamisk historieskriving. NOU-en var bakgrunnsmateriale for Samerettsutvalget, og inneholdt det som fram til da var den mest omfattende framstillinga av sørsamisk historie, fremdeles motivert ut fra ett gjenværende konfliktspørsmål omkring hvilket rettsgrunnlag som finnes for samisk naturbruk. Ett år før var nemlig framrykkingsteorien endelig punktert med arkeologene Jostein Bergstøl og Gaute Reitans artikkel *Samer på Dovrefjell i vikingetiden*.

I en del tilfeller har også sørsamisk historie fått plass på andre måter og blitt skrevet med andre utgangspunkt og synsvinkler. Bård A. Bergs doktorgradsavhandling har satt søkelyset på nyere reindriftshistorie i de nordlige delene av sørsamisk område. Leif Elsvatn har fra samme område gjennom flere utgivelser fokusert på en bredere sørsamisk historie som også omfatter dem som ikke drev med rein, for eksempel i *Helgelands historie*. Sammen med Sverre Fjellheims *Gåebrien Sijte* er også dette samiske stemmer i historieskrivinga. Leif Braseths bok *Samer sør for midnattssola* representerer en vending mot å gi en helhetlig framstilling av sørsamisk historie på begge sider av riksgrensa. De to bindene av Samenes historie viser også at sørsamisk historie med årene har fått større rom. De sørsamiske temaene er i større grad med i det nyeste bindet. Naturlig nok er også sørsamiske eksempler tydelig representert i framstillinger om samerett, slik som Kirsti Strøm Bulls artikkel *Sørsamisk historie i*

norske rettsaler og Øyvind Ravnas bok *Same- og reindrifftsrett*. Det konfliktfylte stoffet er fremdeles med, men med et annet perspektiv og uten forsvar for framrykkingsteorien. Dessuten bærer dette bud om at sørsamisk historie er mer enn spørsmål om «hvorfra?» og «med hvilken rett?».

Hvor nå?

Med bakgrunn i denne gjennomgangen mener jeg at historikere, i den grad de har engasjert seg i sørsamisk historie, har brukt tid og krefter på en faglig blindvei, nemlig debatten om framrykkingsteorien og tilknytt konflikstoff. Derfor våger jeg meg til å peke på noen retningsanvisninger for hvordan historikere og historiefaget nå kan ta opp arbeid med sørsamisk historie. Sannhets- og forsoningskommisjonens rapport har påpekt at alle samfunnsaktører har et eget ansvar for å reparere skadene etter fornorskning og urett.¹⁵ Det betyr en tydelig retningsangivelse også til historikere og de institusjoner og institutter de måtte høre til. Vi kan ikke overlate sørsamisk historie til seg sjøl, og så dukke opp ved neste konflikt.

Erfaringer tilsier at om sørsamisk historie skal bli relevant, kommer man ikke unna et større spenn i de temaene historikerne beskjeftiger seg med om sørsamiske forhold, og tverrfagligheten er et gode og en nødvendighet. Sjøl om flere historikere nå fatter interesse, vil det neppe bli så mange at man ikke også må samarbeide med lingvister, arkeologer og sosialantropologer, for å nevne noen. Dessuten kommer man ikke unna at sørsamisk historie må være og er en del av

den felles samiske historien, og den må skrives transnasjonalt slik at riksgrensene ikke deler den opp bare til å være en underdisiplin av nasjonal historie. Dette siste peker i retning av Lars Thomassons poeng i 1984, nemlig at samisk innflytelse på feltet er uunnværlig, og i dag selvfølgelig og innlysende. Uansett kommer man ikke unna at en retts- og rettighetshistorie er en nødvendig del av samisk historie, aktualisert blant annet av Fosen-saken og den stadig aktuelle Trollheimen-saken.

Ikke minst påpekte Sannhets- og forsoningskommisjonen den store kunnskapsmangelen både hos den alminnelige befolkning og hos mennesker som arbeider med saker der kunnskap om samiske spørsmål er relevant og avgjørende.¹⁶ Derfor må også historiefaget

ta sin tørn for å møte dette behovet. Forskere bør spørre seg om de gjør stoffet de arbeider med utdanningsrelevant, og om det merkes på pensumlister og i skolebøker.

Sist, men ikke minst, har også historikere og historiefaget et ansvar for at samisk språk er relevant og har en arena innafor forskning. Om sørsamisk skal blomstre, må også vi ta ansvar for å lære og bruke språket. En milepæl er passert med Håkan Rydvings religionshistoriske artikkel på sørsamisk før jul 2024: *Dih̄te Saaraahka – Njaarkesne 1720-låhkoen*. Det er bare å ta opp stafettpinne.

Teksten er basert på Hermanstrands foredrag 22. oktober 2024 ved Det norske Videnskaps-Akademi.

Sluttnoter

¹ Nielsen 1891.

² F.eks. Indberetning (1892); Retstidende 1892.

³ F.eks. Statsarkivet i Trondheim (SAT)-A-5639-Trondheim stiftoverrett/1Ca/L0032. Domprotokoll 18.9.1893 – 22.10.1894, dom 4. juni 1894, pag. 196a.

⁴ Fjellheim 2012: 214.

⁵ Kvandahl 1925: forord; Kvandahl 1932: forord.

⁶ Lasko 1992: Förord, 9 – 10.

⁷ Ravna 2024: 182 – 183, 472 – 473.

⁸ Bergsland 1970, Sandnes 1973; Bergsland 1974.

⁹ Hallan & Salvesen 1977.

¹⁰ F.eks. Løøv 1994.

¹¹ Trønder-Avisa 12. juni 1984.

¹² Adresseavisa 28. november 1985.

¹³ Fossum & Norberg 2012, Jonassen mfl. 2012, Ljungdahl 2012.

¹⁴ F.eks. Namdalsavisa 6. desember 2005.

¹⁵ Dokument 19 (2022 - 2023): 651.

¹⁶ Dokument 19 (2022 - 2023): 652.

Litteratur

- Andresen, A., Evjen, B., Ryymin, T. (2021). *Samenes historie fra 1751 til 2010*. Cappelen Damm.
- Berg, B. A. (2000). *Mot en korporativ reindrift : samisk reindrift i Norge i det 20. århundre : eksemplifisert gjennom studier av reindriften på Helgeland*. Guovdageaidnu:Sámi instituhtta.
- Bergsland, K. (1970). Om middelalderens finnmarker. *Historisk tidsskrift* vol 49 (4), 365 – 409.
- Bergsland, K. (1974). Synsvinkler i samisk historie. *Historisk tidsskrift* vol 53 (1), 1 – 36.
- Bergsland, K. (1999). *Bidrag til sydsamenes historie*. (3. utg). Senter for samiske studier, Universitetet i Tromsø.
- Bergstøl, J. & Reitan, G. (2008). Samer på Dovrefjell i vikingetiden. *Historisk tidsskrift*, vol. 87 (1), 9 – 27. <https://doi.org/10.18261/ISSN1504-2944-2008-01-02>
- Braset, L.(2014). *Samer sør for midnattsola*. Fagbokforlaget
- Bull, I., Skevik, O., Sognnes, K. & Stugu, O. S. (2005). *Trøndelags historie*. Tapir akademisk forlag.
- Devik, B. A. (1980). *Sameskolen i Havika 1910 – 1951*. Tromsø museum.
- Dokument 19 (2022 - 2023). *Sannhet og forsoning – grunnlag for et oppgjør med fornorskingspolitikk og urett mot samer, kvener/ norskfinner og skogfinner*. Rapport til Stortinget fra Sannhets- og forsoningskommisjonen.
- Fjellheim, S (1991). *Kulturell kompetanse og områdetilhørighet*. Eget forlag.
- Fjellheim, S. (2012). *Gåebrien sijte- en sameby i Rørostraktene*. Eget forlag.
- Fossum, B. & Norberg, E. (2012). Reflexioner kring dokumentation av traditionell kunnskap och arkeologi på sydsamisk område. I E. Ljungdahl & E. Norberg. *Ett steg till på vegen*, Gaaltije, 8 – 31.
- Hansen, L. & Olsen, B. (2004). *Samenes historie fram til 1750*. Cappelen Akademisk forlag.
- Haarstad, K. (1981). *Samisk vandringer i Sør-Norge*. Tapir.
- Haarstad, K. (1992). *Sørsamisk historie*. Tapir.
- Indberetning (1892) fra den ved kongelig Resolution af 12te Juli 1889 til Undersøkelse af Lappeforholdene i Hedmarkens, Søndre – og Nordre Amter anordnede Kommision. *Stortingsforhandlinger (ib. utg.)*. 1896 Vol. 45 Nr. 3c. https://urn.nb.no/URN:NBN:no-nb_digistorting_1896_part3_vol-c
- Jonassen, E. B., Olofsson, M., Thomasson, J. & Westerfjell, N. A. (2012). Årjelsaemien baakoelæstoe kultuvremojhtesidie. *Sydsamiska ord för kulturminnen*. I E. Ljungdahl & E. Norberg. *Ett steg till på vegen*, Gaaltije, 80 – 98.
- Keskitalo, A. I. (1976). Research as an Interethnic Relation. *Acta Borealia B. Humaniora*, 13, 15 – 42.

- Klausen, A. K., Hansen, K. & Elsvatn, L. (2011). *Helgeland historie*, bind 3. Helgeland historielag.
- Kvandahl, H. (1925). *Samefolks historie*. Forlag Martin Jonassen, Gjøra.
- Kvandahl, H. (1932). *Samenes historie II*. Forlag Nils Stinnerbom, Nils Thomassen & Martin Jonassen.
- Lasko, L-N. (1992). *Skattefjällsmålet : Högsta domstolens dom*. Guovdageaidnu: Nordiskt samiskt institut
- Ljungdahl, E. (2012). Om bengömmor och hornsamlingar – vanliga kulturlemingar i det samiska kulturlandskapet. I E. Ljungdahl & E. Norberg. *Ett steg till på vegen*, Gaaltije, 98 – 113.
- Løø, A. (1994). Kilder til sørsamenes historie – bruk og misbruk. *Heimen* 31 (1), 28 – 34.
- Nielsen, Y. (1891): Lappernes framrykning mot syd i trondhjems stift og Hedemarkens amt. I *Det norske Geografiske Selskabs Aarbog 1889 – 1990*, s. 18 – 52.
- NOU 2007:14 Samisk naturbruk og rettssituasjon fra Hedmark til Troms*
- Ravna, Ø. (2024). *Same- og reindriftsrett*. Cappelen Damm akademisk.
- Retstidende 1892: Høyesterett – dom 7. april 1892*.
- Rydving, H. (2024). Dïhte Saaraahka – Njaarkesne 1720-låhkoen. *Sámi diedalaš áigečála* 2024:2, 53 – 77. <https://doi.org/10.7557/sda.7947>
- Salvesen, H. & Hallan, Nils. (1977). Kritiske, prinsipielle og programatiske bemerkninger i forhold til sørsamenes eldste historie. *Historisk Tidsskrift* vol 56 (3), 318 – 334.
- Sandnes, J. (1973). Om samenes utbredelse mot sør i eldre tid. *Historisk tidsskrift*, vol 52, 113 – 137.
- Smith, L. T. (1999). *Decolonizing methodologies*. Zed books.
- Strøm Bull, K. (2010). Sørsamisk historie i norske rettssaler. I Birgitta Fossum (red.) *Åarjel-Saemieh/ Samer i Sør* nr. 10, Snåsa, 19 – 28.

Når 22. juli blir historie

Dette skoleåret startet elever som selv ikke var født 22. juli 2011 på ungdomsskolen. Elevene som i dag går videregående opplæring, har enten ingen egne eller få minner fra det dødeligste terrorangrepet som har funnet sted på norsk jord siden annen verdenskrig. Historielæreren oppgave i å formidle hva som skjedde den regntunge fredagen for 14 år siden blir dermed viktigere, nettopp for å kunne skape en felles forståelse av vår felles historie. Oppgaven blir ikke mindre i TikToks tidsalder, der kildekritikk, historiebevissthet og kampen om sannheten daglig blir satt på prøve.

Hoda Imad
Utdannet historielektor
ved UiO. Gruppeleder i
Akershus Arbeiderparti

Berøringsangst?

Siden 2020 har 22. juli vært eksplisitt nevnt i læreplanen som en del av det tverrfaglige temaet demokrati og medborgerskap. Likevel er det ingen selvfølge at alle elever får undervisning om terrorangrepene ved regjeringskvartalet og AUFs sommerleir på Utøya etter 14 års skolegang, selv om læreplanen gir en tydelig marsjordre: «Kunnskap om terrorhandlingen i Norge 22. juli 2011 skal inngå i opplæringen om dette.»¹ Årsakene

for hvorfor undervisningen om 22. juli er mangelfull er ulik, men vegring og usikkerhet blant lærere kan trekkes frem som én forklaring.

Tryggheten kan vi finne hos 22.julisenteret, som beskriver det godt: «ofte ser vi at avstand i tid og minner gjør det enklere for mange elever å gå inn i de mer utfordrende delene av 22.juli-tematikken».² Er berøringsangsten kanskje større hos lærere som husker, som har tydelige minner fra terrorangrepene og som har et større emosjonelt forhold til 22. juli enn hos elevene?

Å undervise om sensitive temaer kan bringe opp mange dilemmaer, hensyn og spørsmål, og kanskje det kan oppleves tryggere å la være å gå inn på temaer som

en tror kan oppleves sårt for ens elever. Det være seg terror, kolonialisme eller rasisme. Sistnevnte tema ble en del av en større samfunnsdebatt i 2024, etter at en video ble spredt på sosiale medier av en lærer ved Oslo Katedralskole som formidlet diktet «Kvit, norsk mann» av Brynjulf Jung Tjønn i sin undervisning om rasisme. Videoen ble spredt som ild i tørt gress, og læreren ble anklaget for rasisme av internettmobben. Brukerne som spredte videoen informerte ikke om at ordene i diktet læreren formidlet var ord Arve Beheim Karlsen fikk slengt etter seg da han sprang for livet. For samtidig som debatten raste på sosiale medier om hvorvidt læreren var rasist, ble minnesmerket etter Arve Beheim Karlsen avduket ved Sogndalselva. Historien om Arve Beheim Karlsen er historien om hvordan grov, gjentakende rasisme jagde en ung gutt i døden i 1999. Historien om Arve har i mange år vært et glemt kapittel i norsk moderne historie. Kanskje nettopp derfor var det så lett for tusenvis av mennesker å kommentere og spre videoen av en lærer som kun forsøkte å formidle et mørkt og glemt kapittel av vår egen moderne historie? De var rett og slett ikke klar over historien. De stilte ikke de nødvendige kontrollspørsmålene. De glemte kildekritikken.

Samtidig som debatten raste, publiserte *Aftenposten* en kronikk skrevet av 37 lærere ved Oslo Katedralskole. For denne kronikken og deres tydelige stemme i debatten om dilemmaene, vanskelighetene og viktigheten av å undervise om sensitive temaer, ble de tildelt Fritt Ords Honnør-pris.³ Denne prisen vil kanskje kunne bidra

til å styrke selvtilliten til lærere rundt om i hele landet som står overfor like dilemmaer til å fortsette det viktige og systematiske arbeidet med å utvikle elevenes historiebevissthet.

Konspirasjonsfortellinger, sosiale medier og kildekritikk

Selv om elevene ikke har egne minner, er det ikke ensbetydende med at de ikke kjenner til 22. juli som tema på en eller annen måte. De siste årene har det blitt laget flere filmer, de nasjonale minnesmarkeringene har blitt sendt på TV og mediedekningen har av noen mediehus vært stor ved gjerningspersonens gjentakende forsøk på nye søksmål mot staten. I tillegg lever vi i TikToks tidsalder, og det er ikke usannsynlig at elever har fått opp videoer som berører 22. juli-tematikken mens de har brukt appen. I *NOU 2024:3 Felles innsats mot ekstremisme: Bedre vilkår for det forebyggende arbeidet*, også kjent som Ekstremismekommisjonens rapport, står det: «en studie av TikTok basert på et utvalg av 1030 videoer viste hvordan videodelingsappen brukes til å spre rasistiske konspirasjonsfortellinger om hvit overmakt, instruksjonsvideoer om våpenproduksjon, glorifisering av ekstremister og terrorister, målrettet hets av minoriteter og holocaustbenektelse.»⁴

Kildekritikk, kildebevissthet og kritisk mediebruk blir et kontinuerlig arbeid i skolen. Siden elevenes kildekritiske evner stadig utfordres i hverdagen, er det ikke nok å begrense temaet til noen få undervisningsopplegg. Ved å introdusere kildekritikk tidlig og integrere det i

Læringscenteret på Utøya blir trekt fram av Imad som en viktig ressurs. Bilde fra Human-Etisk Forbund, hentet fra Wikimedia Commons.

undervisningen på tvers av fag, blir elevene bedre rustet til å håndtere desinformasjon og konspirasjonsteorier. Å gjøre elevene bevisst på at det finnes enkeltpersoner, organiserte grupper og fremmede staters myndigheter som har interesse i å skape usikkerhet, spre misinformasjon og forsøke å skape en alternativ sannhet, er også en del av vårt samfunnsoppdrag. Ekstremismekommisjonen understreker viktigheten av å styrke den demokratiske motstandskraften gjennom å gjøre befolkningen oppmerksom på hvordan desinformasjon og villedende virkelighetsbeskrivelser kan undergrave demokratiet.⁵

Demokratifortelling vs. realhistorie
Masteroppgaver om 22. juli og undervisning har blant annet sett på hvordan dagens undervisning i stor grad handler om en generell demokrati- og medborgerskapsopplæring, og at den såkalte demokratifortellingen står sterkt i norske klasserom og i ferdigutarbeidede undervisningsopplegg. Ved å fokusere på terrorangrepene som et angrep på demokratiet og på reaksjonene som fulgte, som rettssaken og rosetogene, risikerer historielærere at elevene mangler dybdekunnskap om den realhistoriske siden av terrorangrepet. *Hvorfor* terrorangrepene fant sted, *hvordan* Anders

Behring Breivik ble radikalisert og selv bidro til å radikaliserer andre, *hva* motivene og ideologien bak var og hvorfor Arbeiderpartiet og AUF var planlagte mål for terroristens handlinger.

Selv om læreplanene i historiefaget ikke like eksplisitt nevner 22. juli som samfunnsfag på ungdomstrinnet, har historielæreren en enorm mulighet til å dra de lange linjene fra 1800-tallet og ideologienes skapelse, gjennom verdenskrigene, til rasismens oppmarsj i Norge på 90-tallet ved drapene på Arve Beheim Karlsen og Benjamin Hermansen til 22. juli 2011. 22. juli kan enkelt kontekstualiseres og aktualiseres gjennom å vise til mange tidligere temaer elevene har gjennomgått i undervisningen. Viktigst er å tydeliggjøre at 22. juli på ingen som helst måte var en naturkatastrofe eller en isolert enkelthendelse. Tvert imot, 22. juli var et nøye planlagt politisk, høyreekstremt angrep tuftet på konspirasjonsfortellingen kjent som *eurabiateorien*, der Arbeiderpartiet og AUF blir ansett som årsaken, og dermed hovedfienden og legitime mål, til det konspirasjonsfortellerne mener er Europas undergang: nemlig multikulturalisme.

Det kjenner vi godt til med samtidens briller. Historien om høyreekstrem terrorisme og terrorhandlinger i Norge endte ikke i 2011. Tvert imot inspirerte terroristens handlinger og holdninger til flere terrorangrep rundt om i verden, også i Norge da Philip Manshaus drepte sin egen adoptivsøster og gikk til angrep på Al-Noor moskeen i Bærum 10. august 2019. Tre år senere, under Pride-feiringen

i Oslo, drepte den ekstreme islamisten Zaniar Matapour to mennesker og skadet langt flere. Det å gjøre elevene bevisst på disse sammenhengene og koblingene, er nødvendig for å styrke deres historiebevissthet.

Avsluttende ord til deg som historielærer

14 år er lenge, men samtidig veldig kort tid. Da over én million mennesker over hele landet gikk i rosetogene etter terrorangrepene, lovte det norske samfunn å aldri glemme 22. juli. Lovnader, dikt og sanger fra annen verdenskrig ble børstet støv av, og gjentatt igjen. 22. juli tok på ny uskylden fra vårt lille land.

Vi skylder alle etterlatte, overlevende, pårørende, berørte og de tusenvis som kjenner noen som sprang for livet på Utøya og som var på jobb for demokratiet å aldri glemme, men også å aldri tie. Når minnene forsvinner med årene, er det ekstra viktig å snakke sant om 22. juli, snakke sant om hva som hendte, snakke sant om hvem som ble angrepet og hvorfor nettopp AUF og Arbeiderpartiet var mål for det verste og dødeligste terrorangrepet på norsk jord siden annen verdenskrig.

De senere årene har det blitt utformet mange gode undervisningsopplegg som du kan bruke når du skal undervise om 22. juli. Demokrativerkstedet på Utøya, 22. juli-senteret, Dembra og ikke minst freds- og menneskerettighetssentrene har alle utarbeidet flere ressurser som på ulikt vis berører 22. juli. Disse finnes for at du skal bruke dem. Til slutt ønsker jeg å anbefale alle på det sterkeste å besøke

demokratiwerkstedet på Utøya og 22. juli-senteret. Her kan elevene få omvisning, lytte til vitnesamtaler og se de fysiske sporene og kulehullene etter terroren i Kafèbygget. Om ikke undervisningsoppleggene har vært nok til å styrke den demokratiske motstandskraften hos elevene dine, vil det å gå rundt kjærlighetsstien på den hjerteformede øya midt i Tyrifjorden gjøre det.

I jødisk tradisjon sies det at et menneske dør to ganger. Den første gangen når hjertet slutter å slå, og den siste gangen når navnet

deres sies eller tenkes på for aller siste gang. Du som historielærer har en helt unik mulighet til å holde de 77 som brutalt ble fratatt livet 22. juli 2011 i live og samtidig bygge elevenes demokratiske motstandskraft gjennom å formidle historien om 22. juli i ditt klasserom.

Hoda Imad er utdannet historielektor ved UiO. Imad satt i AUFs sentralstyre fra 2018-2022. Hun er gift med Gaute Børstad Skjervø, leder i AUF og overlevende etter terrorangrepet på Utøya 22. juli 2011.

Noter

¹ <https://www.udir.no/lk20/saf01-04/om-faget/tverrfaglige-temaer?lang=nob>

² <https://www.22julisenteret.no/undervisning/larerveiledning>

³ <https://frittord.no/nb/aktuelt/fritt-ords-honnor-til-laerere-ved-oslo-katedralskole>

⁴ NOU 2024:3 Felles innsats mot ekstremisme: Bedre vilkår for det forebyggende arbeidet: 146

⁵ NOU 2024:3 Felles innsats mot ekstremisme: Bedre vilkår for det forebyggende arbeidet:125

Historieundervisning, dannelse og reformpedagogikk

I november 2024 disputerte jeg med avhandlingen «History, Education, and History Education: Expressions of Historical Culture in Norwegian and Swedish Upper Secondary Schools (1920–1960)» ved Universitetet i Sørøst-Norge.¹ Avhandlingen handler om møter mellom syn på historieundervisning og historieformidling på den ene siden og syn på dannelse og læring på den andre. Perioden 1920–1960 var blant annet preget av demokratiseringsprosesser, verdenskrigen, og debatter om dannelse og reformpedagogikk. Det har blitt forsket lite på historieundervisning og reformpedagogikk i gymnaset i Norge, og det er også gjort få komparative studier.

Anne Helene Høyland Mork
Høgskolelektor i samfunnsfag,
NLA Høgskolen

Avhandlingen består av tre artikler og en kappe. Den første artikkelen er en analyse og sammenligning av idéer om historieundervisningens mål, innhold og metoder i undervisningsplaner og metodiske anvisninger som ble brukt i norske og svenske gymnas mellom 1920 og 1960. Den andre teksten handler om historiebruk og pedagogiske idealer i prosessene rundt planlegging, utforming og innvielse av skolebygg ved norske Eidsvoll landsgymnas og svenske Sigtunastiftelsens Humanistiska Läroverk. Den tredje artikkelen tar for seg syn på historieundervisning og reformpedagogiske idéer i tekster skrevet av fire lektorer ved

Eidsvoll landsgymnas: Johan Fredrik Voss, Edvard Brakstad, Bjarne Svare og Tønnes Sirevåg.²

Avhandlingens første hovedspørsmål handler om syn på historieundervisning i norske og svenske gymnas i perioden 1920–1960. Utgangspunktet er norske og svenske undervisningsplaner og artikler skrevet av norske lektorer. Det sentrale målet i undervisningsplanene er å lære om historien for å forstå nåtiden. Dette kan ses i sammenheng med forholdet mellom historie og samfunnslære. I begge land var samfunnslære en liten del av historiefaget i begynnelsen av perioden. I 1928 ble navnet på faget endret fra *historia* til *historia med samhällslära* i Sverige, og i 1935 ble navnet endret fra *historie* til *historie og samfunnslære* i Norge. Målet var å styrke samfunnslærens posisjon, men kritikk om at samfunnslære ikke

fikk nok plass vedvarte, og på 1960-tallet ble samfunnskunnskap et eget fag både i Norge og Sverige.

Historiefaget gis en lang rekke oppgaver. De svenske metodiske anvisningene fra 1935 oppgir at historieundervisningen skal gi næring til fantasien, vekke interesse for fortiden og gjøre den levende, fremme intellektuell aktivitet, påvirke elevenes karakterdannelse, vekke interesse for store personligheter og gjerninger, gi eksempler til etterfølgelse, vekke kjærlighet til fosterlandet, legge grunnen for en god medborgerånd, og vise viktigheten av humanitet og objektivitet. Noen av målene forsvinner i anvisningene fra 1950-tallet, blant annet å vekke kjærlighet til fosterlandet, og nye mål, som å utvikle kritisk omdømme og gjøre elevene motstandsdyktige mot propaganda, kommer inn. I de norske undervisningsplanene fra 1940 og 1950 er målene å orientere elevene i det samfunnet de skal bli medlemmer av, bidra til deres verdensbilde, fremme samfølelse med verden og samfunnet, fremme arbeidsevne og lære elevene å jobbe rasjonelt. De norske lektorene uttrykker også ulike mål med historieundervisningen. Det går et tydelig skille mellom Johan Fredrik Voss som mener at det viktigste målet med historieundervisningen er å skape kjærlighet til fedrelandet, og Bjarne Svare og Tønnes Sirevåg som framhever demokratisk opplæring.

Selv om det legges stor vekt på innhold og kunnskap (material dannelse) gjennom hele perioden, ser man en økende vektlegging av eleven og ferdigheter (formal dannelse). Mens den norske undervisningsplanen i historie fra 1911 inneholder fjorten sider

med temaer som skal læres, er det satt av mye plass til beskrivelse av metoder og ressurser i undervisningsplanen fra 1950. De svenske metodiske anvisningene fra 1956 gir detaljert informasjon om innhold, men det skrives også om hva man ikke trenger ha med, og om hvordan man bør jobbe med stoffet.

Avhandlingens andre hovedspørsmål handler om hvilke roller historie kunne gis i forbindelse med planlegging, utforming og innvielse av skolebygg, og tar utgangspunkt i en svensk og en norsk skole. Begge var internatskoler som åpnet på 1920-tallet, og historie spilte en sentral rolle i skolens selvrepresentasjon. Sigtunastiftelsens Humanistiska Läroverk ble startet av den kristne Sigtunastiftelsen med mål om å skape en skole som la særlig vekt på historie, kristne verdier, klassiske språk og antikkens kultur. De klassiske idealene kom til uttrykk i den nyklassisistiske arkitekturen med mange referanser til antikke Hellas, og de første arkitekttegningene hadde tittelen «Akropolis' i miniatyr». Under innvielsen i 1927 ble idéer om det antikke Hellas satt i sammenheng med svensk historie, særlig med Sigtunas rolle i kristningen av Sverige.

Eidsvoll landsgymnas, som åpnet i 1922, var det andre offentlige landsgymnaset, en skoleform som hadde som mål å gi akademisk begavet ungdom fra landsbygda en vei til høyere utdanning. Et viktig argument for å plassere landsgymnaset på Eidsvoll var stedets historiske betydning, særlig knyttet til 1814. Skolen åpnet i en bygning som hadde blitt bygd for Eidsvoll folkehøgskole i 1909 og som hadde et sterkt nasjonalt preg. Det ble planlagt en rekke nye bygg, og arkitekttegninger illustrerer at landsgymnaset sto i en

Midgården ved Sigtunastiftelsens Humanistiska Läroverk. Foto: Sigtunastiftelsen.

spenning mellom dannelsesidealer som vektla det nasjonale og tilknytningen til landsbygda på den ene siden, og klassiske dannelsesidealer, knyttet til den høyere skole, på den andre. De fleste planene ble aldri realisert, men i 1926 sto en ny undervisningsbygning klar. Selv om denne bygningen, i likhet med bygningen fra 1909, var tegnet av arkitekt Arnstein Arneberg, var byggene svært ulike. Den nye undervisningsbygningen var enkel, klassisk med tanke på proporsjoner og symmetri, men uten tydelige assosiasjoner til antikken, og de nasjonale elementene var beskjedne.

Avhandlingens tredje hovedspørsmål handler om forholdet mellom reformpedagogikk og historie. Reformpedagogikk er et svært sammensatt fenomen. Begrepet

brukes i avhandlingen om en rekke bevegelser som kritiserte det de så på som passiviserende undervisning, fjernt fra elevenes liv, og som hadde økt fokus på eleven og på mer elevaktive undervisningsformer. Begrepet arbeidsskole ble ofte brukt som et samlebegrep. Reformpedagogiske ideer var til en viss grad til stede både ved Eidsvoll landsgymnas og Sigtunastiftelsens Humanistiska Läroverk. Ved Eidsvoll landsgymnas kom dette tydeligst til uttrykk i innvielsestaler der kontrasten mellom den gamle skole og dagens skole ble trukket fram, og der det ble understreket at man måtte ha ulike ressurser tilgjengelig og vite hvor man kunne finne informasjon. På Sigtunastiftelsens Humanistiska Läroverk kom nyere pedagogiske ideer blant annet til uttrykk gjennom fagrom.

Undervisningsbygningen ved Eidsvoll landsgymnas. Foto: Lars Bry, Bry & Skuggedal. Digitale Eidsvoll.

Disse var dekorert med farger, symboler og illustrasjoner som skulle gi elevene en følelse av fagets atmosfære.

I undervisningsplanene er det en økende vektlegging av bruk av varierte undervisningsressurser og mer aktiv bruk av historiske kilder. Den norske undervisningsplanen fra 1950 presenterer en detaljert plan for «lesestove og arbeidsrom til opplæringa i historie og nærskylde fag». Rommet skal blant annet inneholde flyttbare bord, skjerm, håndbøker, plakater, bøker, tidsskrifter, filmer, statistiske publikasjoner, politiske dokumenter og publikasjoner fra FN. Et problem som ofte ble nevnt i debatter om historieundervisning var utfordringen med å kombinere arbeid i tråd med arbeidsskoleidealer og den store stoffmengden som skulle gjennomgås før eksamen. Et grep som ble tatt i Norge var innføring av epokelesning der man jobbet mer i dybden med noen obligatoriske og

noen valgfrie epoker. Et annet grep var innføring av særarbeid, inspirert av *enskilt arbete* i Sverige, som innebar at elevene valgte tema og gjennomførte arbeidet under lærerens veiledning.

Tekstene skrevet av de fire lektorene ved Eidsvoll landsgymnas illustrerer en stor bredde i reformpedagogiske ideer i Norge, særlig på 1930-tallet. Selv om alle fire uttrykker støtte for visse reformpedagogiske ideer, understreker de ulike aspekter, og deres historiesyn og ønsker for samfunnsutviklingen er ulike. Alle fire støtter ideer om mer elevaktiv undervisning, samtidig som de fastholder viktigheten av kunnskap og lærerens rolle som leder. Sirevåg, Voss og Brakstad legger stor vekt på pedagogiske aspekter ved undervisningen. Svare understreker verdien av å jobbe vitenskapelig og av det å vise hvordan historien utvikler seg gjennom klassekamp. Voss' ønsker for

Objektivitet er ikke nøytralitet: Et svar til Pål Nygaard

Det er vanskelig å se hvordan rendyrket partisk aktivisme i forbindelse med en konflikt som den i Midtøsten kan forenes med historiefaglig objektivitet. Pål Nygaards tekst i Historikeren nr. 4/2024 ender opp som et eksempel på hvordan aktivisme står i motsetning til objektivitet og basal kildekritikk.

Johannes Due Enstad
Forsker II, Institutt for
samfunnsforskning

I *Historikeren* nr. 4/2024 reflekterer Pål Nygaard over sine roller som faghistoriker og propalestinsk aktivist på Instagram. Nygaard hevder at de to rollene lar seg forene, og at historikere ikke bør vegre seg for å oppfattes som partiske, ettersom vi jo alle har personlige sympatier, antipatier og overbevisninger. Vi trenger ikke å late som om vi er nøytrale, sier Nygaard, og hevder det avgjørende er at man «reflekterer over grunnlaget for sin erkjennelse og sine blindsoner».

Jeg er enig i at historikere og samfunnsforskere ikke trenger å påta seg falsk nøytralitet. Men da bør vi, som Nygaard også er inne på, vise refleksjon over blindsoner. Det er imidlertid lite slik refleksjon å spore i Nygaards egen

tekst. Den ender opp som et eksempel på hvordan aktivisme står i motsetning til objektivitet og basal kildekritikk.

Hva objektivitet handler om

La meg først forklare hva jeg mener med objektivitet. Jeg mener ikke naive ideer om å oppnå «den objektive sannheten» om verden og historien. I stedet tenker jeg på Thomas Haskells utlegning av objektivitetsbegrepet i sitt glitrende essay «Objectivity is not neutrality», publisert i *History and Theory* i 1990. Teksten, som var på metodepensum for UiOs masterstudenter i historie for snart 20 år siden, er noe jeg stadig vender tilbake til for begeistring og inspirasjon.

Objektivitet for Haskell forutsetter ikke nøytralitet. Hans objektivitetsbegrep er forenlig med politisk engasjement – “it recognizes that scholars are as passionate and as likely to be driven by interest as those they write about”.¹ Men, og her er nøkkelen, objektivitet forutsetter i stedet

samfunnsutvikling skiller seg sterkt fra de andres. Han kombinerer pedagogiske reformideer med autoritære ideer og etter hvert med engasjement i Nasjonal Samling.

Avhandlingens siste hovedspørsmål handler om forskjeller og likheter mellom Norge og Sverige. Undersøkelsen viser en rekke likheter, samt kontakt og inspirasjon på tvers av grensen. Det er også en del felles påvirkningskilder, som UNESCOs arbeid med reform av historieundervisning og de reformpedagogiske nettverkene. Når det gjelder syn på nasjonen og eleven, kan man se visse forskjeller. I de svenske anvisningene om undervisningen som er skrevet før andre verdenskrig, finnes det formuleringer om å skape kjærlighet til fosterlandet gjennom historie-undervisningen. Disse formuleringene forsvinner senere, og på 1950-tallet finnes det en forsiktig kritikk av nasjonalisme og eurosentrisme. I de norske undervisningsplanene er nasjonen svært sentral, men man finner ikke lignende

formuleringer om å skape kjærlighet til fedrelandet og heller ikke kritikk av nasjonalisme. Forskjellene kan forklares med ulike startpunkt for nasjonsbygging, med erfaringene med andre verdenskrig, og med utviklingen innen den akademiske historieskrivingen. Men at ulike typer nasjonalisme eksisterer side om side, er svært tydelig i tekstene skrevet av de norske lektorene. Undervisningsplanene viser også en forskjell i elevsyn. Mens den norske eleven i historieplanen fra 1911 virker svært passiv, understreker den svenske historieplanen fra 1909 elevenes selvstendige arbeid. Forskjellen mellom den passive norske eleven i 1911 og vektlegging av elevens «aktive og interesserte medarbeiderskap i undervisningen» i 1950 er stor. Men man ser også en forskyvning i de svenske planene. I 1909 legges det vekt på elevens selvstendige arbeid, mens ideer om gruppearbeid og diskusjoner kommer med på 1930-tallet.

Noter

¹ Anne Helene Høyland Mork, “History, Education, and History Education: Expressions of Historical Culture in Norwegian and Swedish Upper Secondary Schools (1920-1960)” (PhD, University of South-Eastern Norway, 2024), <https://openarchive.usn.no/usn-xmlui/handle/11250/3161017>.

² Anne Helene Høyland Mork, “The Why, What, and How, of History Education in Norwegian and Swedish History Curricula for Upper Secondary Schools (approximately 1920-1960),” *Scandinavian journal of history* 49, no. 2 (2024), <https://doi.org/10.1080/03468755.2023.2258144>; Anne Helene Høyland Mork, ““An ‘Acropolis’ in miniature” and a house that “must be filled with spirit and content”: Ideals of Bildung in the building of two Scandinavian schools in the 1920s,” in *New perspectives on educational resources: Learning material beyond the traditional classroom*, ed. Kari Hærnes Nordberg, Hege Roll-Hansen, and Karl Christian Alvestad (London: Routledge, 2024); Anne Helene Høyland Mork, “Reform Pedagogy Meets History Education in the Writings of Four Norwegian Gymnasium Teachers (1917–1954),” *Nordic journal of educational history* 11, no. 1 (2024), <https://doi.org/10.36368/njedh.v11i1.411>.

en form for tilbakeholdenhet (*detachment*). Haskell beskriver dette som en «asketisk» øvelse, der man midlertidig opphever sitt foretrukne syn på verden for virkelig å kunne forstå alternative perspektiver og dermed argumentere sterkere for sitt eget. Objektivitet oppnås ikke ved å forutsette at publikum deler ens syn, men ved å ta motstridende perspektiver på alvor. Som Haskell uttrykker det:

[...] the most commonly observed fulfillment of the ideal of objectivity in the historical profession is simply the *powerful argument* – the text that reveals by its every twist and turn its respectful appreciation of the alternatives it rejects. Such a text attains power precisely because its author has managed to suspend momentarily his or her own perceptions so as to anticipate and take account of objections and alternative constructions – not those of some straw man, but those that truly issue from the rival's position, understood as sensitively and stated as eloquently as the rival him- or herself could desire.²

Aktivism på bekostning av refleksjon

Nygaards tekst består ikke Haskells objektivitetstest. Nygaard tar for gitt at det pågår et folkemord på Gaza, og gjør dermed det som i virkeligheten er en omstridt påstand, til et ubestridt premiss. Ingen kan bestride at omfanget av død og lidelse blant sivile på Gaza er enormt. Jeg har sympati for Nygaards engasjement for å oppsøke, videreformidle og kontekstualisere informasjon om krigens redsler og hvordan sivile palestinere rammes. Hans innsats er en bønn om ikke

å se bort når mennesker lider. Men det er ikke i tråd med objektivitetsidealet å fremstille saken som om kun én av partene har ansvar for lidelsene. Når Nygaard ikke engang nevner at det var Hamas som startet krigen ved sitt angrep på Israel 7. oktober 2023 (og ja, det er sant at konflikten har pågått lenge før det, men det er også sant at *denne krigen* ble innledet den dagen), og heller ikke nevner hvordan Hamas i sin krigføring forholder seg til sin egen sivilbefolkning, så er vi over i et landskap som likner mer på propaganda enn faghistorisk objektivitet.

Nygaard gir et eksempel på «kildebasert historieformidling» via Instagram, nemlig et innlegg fra kontoen *palestinexus* som hevder at den sionistiske bevegelsens ledere fra 1880-tallet til 1948 ikke var opptatt av å redde jødernes liv. Innlegget er et skoleeksempel på manglende objektivitet: selektivt utvalg av sitater og hendelser, emosjonelt ladet språkbruk, fravær av nyanser, og et fullstendig ensidig narrativ som ikke henvender seg til andre enn dem som allerede er del av den antisionistiske menigheten.

Sosiale medier som Instagram drives av algoritmer som belønner ensidig og emosjonelt ladet propaganda og straffer kompleksitet. Aktivism og dydsposering har gode vilkår her, mens budskap preget av objektivitet og tvisyn ofte faller gjennom. Er dette virkelig en velegnet «arena for kritisk analyse», slik Nygaard hevder?

Kan aktivisme og objektivitet forenes?

Det finnes så klart hederlige unntak til

ensidig propalestinsk eller proisraelsk propaganda på sosiale medier. Ta for eksempel Ahmed Fouab Alkhatib, som har markert seg ikke ved nøytralitet, men ved å virkelig ta innover seg ulike perspektiver.³ Det er nettopp forståelsen for *både* palestinske og israelske syn på og fortellinger om konflikten som gir kraft og troverdighet til hans sentrale budskap om å få slutt på krigen, frigi gislene og arbeide for en fredelig løsning som gir frihet og verdighet til palestinerne og sikkerhet for israelerne. Alkhatib har mistet titalls familiemedlemmer i krigen, og retter sin harme like mye mot det han ser som nådeløs krigføring fra Israels side som mot Hamas, som i hans øyne skader og sverter palestinernes sak gjennom sine kriminelle handlinger.

Det er vanskelig å se hvordan ren-dyrket partisk aktivisme i forbindelse med en konflikt som den i Midtøsten

kan forenes med historiefaglig objektivitet. Derimot kan andre former for aktivisme, der formålet er å skape grobunn for gjensidig forståelse, sameksistens og fredelige løsninger, kunne ha god nytte av et faghistorisk blikk som er sensitivt for ulike parterers erfaringer, narrativer og interesser – og blindsoner.

Personlig engasjement kan være en nyttig drivkraft for faghistorisk interesse, nysgjerrighet, forskning og formidling, på sosiale medier eller andre steder. Men jeg tror vi som fagfelleskap er avhengige av at publikum – og da særlig de som ikke deler våre personlige sympatier og antipatier – kan stole på at *metoden* vår er grunnet i objektivitet, til at vi gjennom tilbakeholdenhet og kritisk refleksjon over egne blindsoner og kildenes begrensninger, kan produsere pålitelig kunnskap på tross av vår uunngåelige posisjonering.

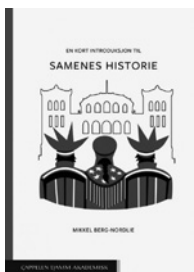
Noter

¹ Haskell, Thomas “Objectivity is not neutrality: rhetoric vs. practice in Peter Novick’s *That Noble Dream*”, i *History and Theory* 20, nr. 2, 1990, s. 135

² Haskell, “Objectivity is not neutrality: rhetoric vs. practice in Peter Novick’s *That Noble Dream*”, s. 135

³ Se <https://www.instagram.com/afalkhatib/?hl=en>. For et typisk innlegg preget av objektivitet i Haskells ånd, se <https://x.com/afalkhatib/status/1743522027942854675>.

En kort introduksjon til samenes historie

Mikkel Berg-Nordlie

En kort introduksjon til samenes historie

Cappelen Damm Akademisk

Boka En kort introduksjon til samenes historie er gjeve ut i Cappelen Damm Akademiske sin velkjente serie «En kort introduksjon». Serien, som retter seg både mot studentar og eit allment publikum, har som mål å gje fagleg oppdaterte innføringar i sentrale tema innan norsk og internasjonal historie. Serien «En kort introduksjon» har gått i mange år og tel no heile 63 publikasjonar. Ein kan undre seg over at tematikken Berg-Nordlie tar opp, samenes historie, ikkje har kome i serien tidlegare.

Ketil Zachariassen
Førsteamanuensis i historie,
AHR, UiT

Mikkel Berg-Nordlie (f. 1983) har ein PhD i historie frå UiT om samisk representasjonshistorie og er til dagleg

seniorforskar ved NIBR – Oslo Met. Der arbeidar han med minoritetspolitikk, minoritetsrepresentasjon, og tilhøvet mellom stat og sivilsamfunn med fokus på urfolk i Norden og Russland. Berg-Nordlie er ein aktiv bidragsytar på SNL. Han har forfatta totalt 66 artiklar på SNL, alle knytt til samisk historie,

og han er fagansvarleg for kategoriane «Samisk samtidshistorie», «Samisk historie» og «Samiske politiske partier». I 2024 blei Berg-Nordlie nominert til årets namn i akademien av *Khrono* sine lesarar «for hans kontinuerlige og sterke tilstedeværelse i debatten mellom det samiske miljø og det norske majoritetssamfunnet». *En kort introduksjon til samenes historie* syner at Berg-Nordlie har store kunnskapar om den moderne samiske historia og korleis denne historia er innvevd i nasjonalstatane sin historie, men også i politiske rørsler og ideologiar, i geopolitikk og internasjonal rettsutvikling.

Boka Berg-Nordlie har skrive tar mål av seg til å gje ein kort introduksjon til samens historie frå dei eldste tider og fram til i dag, med – som det står på vaskeseddelen og i innleiinga av boka – «hovedvekt på de to siste hundreårenes politiske historie». Hovudfokus er på samane i Norge, men han ser også til Sverige, Finland og særleg til Russland som han særskilt kunnskap om.

Sjølv om Berg-Nordlie understrekar at boka har fokus på dei seinaste hundreåra kan ein som lesar likevel ikkje unngå å merke ubalansen mellom den eldre og den moderne samiske historia. Den ulike vektninga kjem tydeleg til syne i korleis boka er disponert. Boka inneheld til saman 10 kapitler inkludert innleiing og sluttord, av dei åtte kronologiske kapitla er heile fem om perioden frå 1900 og fram til 2024. Det utgjør 115 av dei 179 tekstsidene.

Dei 30 sidene som til saman utgjør kapittel 2 («Bakgrunn – Samenes forhistorie og tidlige historie») og 3 («Tidlig Nytid – Et folk delt mellom fleire riker») gjev eit riss av den eldre samiske historia og bygg opp om det overordna perspektivet i boka; historia om samane som eit kolonisert folk. Siste setning i kapittel 3 er på mange vis talande for tilnærminga: «Mørket var imidlertid i ferd med å senke seg: Sapmi var på vei inn i fornorskingas og rasismens tid».

Kapittel 4 («1800-tallet – I skyggen av Norges sjølstendighetstrang») er ei blanding mellom eit bakgrunns- og overgangskapittel med oppkomsten av nasjonalstaten, framveksten av rasetenking og sist, men ikkje minst, av fornorskingspolitikken. Presset mot samisk språk, kultur og nærings-tilpassing aukar, men utan at dei samiske aktørane trer meir fram i framstillinga. Unntaket er der Berg-Nordlie skriv om oppkomsten av læstadianismen og om Kautokeino-opprøret.

Oppkomsten av samepolitisk mobiliseringa i nord og sør på byrjinga av 1900-talet er eit vendepunkt, også i boka, no tar den samiske politiske historia for alvor til og aktørane trer fram på eit heilt anna vis en tidlegare. I kapittel 5, om åra frå 1900 til 1945 («Fra ild til aske»), og i dei resterande kapitla er Berg-Nordlie tett på aktørane, han syner strukturane samane er ein del av, kva dei kjempar for og på kva vis dei kjempar. Mens dei føregående kapitla har heldt seg på eit overordna

nivå, går Berg-Nordlie i dette og dei følgjande kapitla meir ned i detaljane. Alle dei viktigaste samepolitiske hendingane er teke med, frå danning av samiske næringsorganisasjonar til etableringa av Nordisk Sameråd, frå Samekomiteen til Alta-saken, ČSV og sveltstreik og frå etablering av Sameting til urfolksrettar, Finnmarksloven, sannings- og forsonings-kommisjonane og Fosen-saka. Berg-Nordlie øser av sin kunnskap, men tidvis blir detaljeringsnivået for høgt. Det er i og for seg ikkje eit problem, men eg skulle nok ha ønska at plassen heller hadde vore nytta til å få fram det samiske mangfaldet. Med sitt fokus på den politiske historia blir mangfaldet i det samiske samfunnet borte, og da særleg den delen av det samiske samfunnet som utgjer minoriteten i minoriteten.

Berg-Nordlie har valt å la kapittel 6 gå frå 1945 til 1968 («Tvetydig tid»), kapittel 7 frå 1968 til 1982 («Motstand og motkultur»), kapittel 8 frå 1982 til 2011 («Et nytt Sápmi stiger fram») og så kapittel 9 om perioden frå 2011 og opp til i dag («Samepolitikk i krisens tid»). Kapittelinnndelinga bryt dels med det som tidlegare har vore vanleg innan samisk historieskriving, det er forfriskande. Denne lesaren skulle gjerne ønskt at Berg-Nordlie hadde grunngjeve periodiseringa betre, og gjerne drøfta si inndeling opp mot kva som har vore vanleg i forskingslitteraturen. Det er ingen tvil om at Berg-Nordlie har god kjennskap til det som er skrive på feltet,

han nyttar det aktivt i si framstilling, men eg saknar ein gjennomgang av den viktigaste litteraturen. Historiografien på eit felt er eit viktig hjelpemiddel for å forstå kva som er og har vore dei sentrale forskingsspørsmåla, dei teoretiske og metodiske posisjonane og kva som er kunnskapstatus i dag.

Mikkel Berg-Nordlie har skrive ei bok som gjev godt innblikk i samisk politisk historie, men det er også ei bok med eit klart aktivistisk perspektiv. Berg-Nordlie kan ikkje skuldast for å vere redd for å ta standpunkt eller syne kva han ser på dei store utfordringane i det samiske samfunnet.

I innleiingskapittelet gjev Berg-Nordlie greie for kva han forstår med eit samisk perspektiv på historia og kva han ser som hovudutfordringa mellom samane og statane. Det slår meg at *En kort introduksjon til samenes historie* på mange vis følger opp Per Otnes sin klassikar *Den samiske Nasjon* (Pax) frå 1970. Ei bok som i val av perspektiv og ståstad, det vil seie kamp mot assimilasjon og fornorsking ut frå ein marginalisert og makteslaus posisjon, fekk mykje å seie for samiske historikarar fram mot år 2000. Felles for Otnes og Berg-Nordlie, sjølv om det er 54 år mellom når dei kom ut, er at begge tar mål av seg å skrive den samiske politiske historia, at begge legg til grunn at samane har vore og er utsett for kolonialisering og at dei tolkast til å drive samisk nasjonsbygging.

I følge Berg-Nordlie har det samiske

samfunnet vore i ein samanhengane krisesituasjon sidan 2011. Krisa har i følge Berg-Nordlie dels opphav i klimaendringar, dels i omslaget i internasjonal politikk og dels som følge av samanbrot i tilliten mellom samane og statane. Denne lesaren følg ikkje Berg-Nordlie i hans resonnement. Domen i Fosen-saka, rapporten og oppfølginga av

Sannhets- og forsoningskommisjonen, konsultasjonsloven og rettssakene i kjølvatnet av Finnmarksloven syner det stikk motsette: Samiske rettigheter har aldri stått sterkare enn i dag. At det blir konflikt og strid når nye rettigheter skal innarbeidast på ulike områder er ikkje eit teikn på krise, det syner at samfunnet er i endring.

En beskjeden gravlund, mai 1945

Under flystripa ved Oslo lufthavn Gardermoen, dypt ned i jungelen i den mystiske ravedalen som omkranser elva Sogna, kan en finne rester av et britisk RAF Short Stirling-fly. Ved siden av vrakrestene står et hvitt stakittgjerde og et minnesmerke. Innenfor gjerdet kan en se to rekker med nedsunkne groper. Ved denne beskjedne gravlunden ble det i mai 1945 gravlagt 20 britiske soldater.

Maren Rogstad
Spesialkonsulent
i Eidsvoll kommune

Flyet gikk ned under innflyvning ved Gardermoen militærleir 10. mai 1945. Om bord var en besetning britiske soldater som skulle bidra under «Operation Doomsday» - frigjøringen av Norge etter Nazi-Tysklands kapitulasjon.¹

Gardermoen har en flere hundre år lang historie tuftet på militær aktivitet. Ekserserplassen «Lilleplassen» ble opprettet allerede på 1700-tallet. Utover 17- og 1800-tallet utvidet aktiviteten seg til å inkludere dragonregiment, infanterikorps og artilleribataljoner. Med dette spredte leiren seg også i utstrekning, og da Norge ble okkupert i 1940 var Gardermoen Norges største ekserserplass.

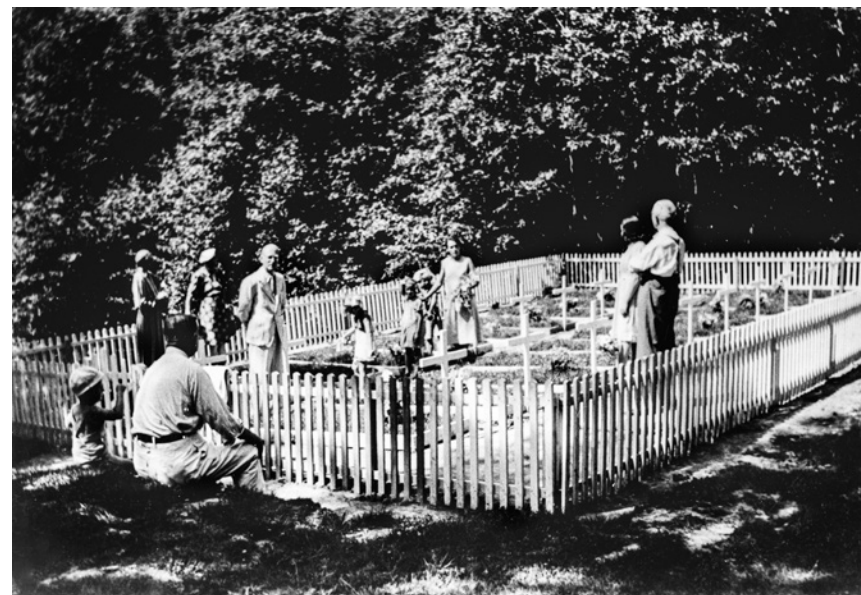
I århundrene som fulgte opprettelsen av «Lilleplassen» vokste det frem et unikt lokalsamfunn av sivile tett sammenvevd med den militære aktiviteten på området. Leiren førte med seg arbeidsplasser for flere enn bare soldater. I tillegg blomstret det opp

med forretninger, bakerier, gjestgiverier og fotografer utenfor leirens grenser. De sivile nabolagene fikk navn som Østerrike og Ny-England, og ble hjemstedet til en hel lokalbefolkning av skolebarn, handelsmenn, og rutebilsjåfører.

Det var med andre ord ikke unormalt for lokalbefolkningen på Gardermoen å leve i takt med militærlivet. Likevel ble virkeligheten en annen da Gardermoen ble bombet i april 1940 og tysktalende soldater inntok lokalsamfunnet.² De neste fem årene ble soldatene, samt lyden av flydur og synet av sovjetiske krigsfanger fra de lokale fangeleirene, sammenflettet i dagliglivet på Gardermoen.

2025 markerer 80 år siden frigjøringen av Norge etter andre verdenskrig. Det er dermed også 80 år siden folket på Gardermoen så Short Stirling-flyet med de 20 britiske soldatene gå ned ved Sogna. Fotografiet viser en lokal familie som besøker gravlunden etter begravelsen.

Midt i bildet står en eldre mann i lys dress og ser mot fotografen. Dette er Major Ramstad, offiser og lokal gårdbruker. Ved siden av ham går en kvinne med tre

En beskjeden gravlund, mai 1945. Foto: Ramstad/MiA - Museene i Akershus

barn og en bukett blomster på armen. Dette er hans svigerdatter Johanne.³ Den beskjedne gravlunden forteller en historie om 20 soldater som mistet livet for å bistå i frigjøringen av et land hvor krigen allerede var over. Barna i bildet blir et symbol på ungdommen som går inn i en ny fredstid.

De siste 80 årene har generasjoner kommet og gått, og historien om krigen har utviklet seg i takt med tiden. Distansen gjør det mulig å lese historien i et annet lys.

Historien om Gardermoen har også endret seg. Med opprettelsen av Oslo Lufthavn Gardermoen på 1990-tallet ble skoler og forretninger lagt ned. Hus ble revet, og lokalbefolkningen ble splittet og flyttet til andre steder.

Fotografiet fra ravedalen består som et bevis på en svunnen tid. I dag er det nemlig lite ved flyplassområdet som minner om det spesielle samfunnet som engang fantes der.

Noter

¹ Hansen, Vidar (2013). Hjemmestyrker ved et gravsted for falne under krigen, DigitaltMuseum, hentet 12.02.2025 fra <https://digitaltmuseum.no/011012591868/hjemmestyrker-ved-et-gravsted-for-falne-under-krigen-bilde-tatt-etter-krigens>

² Horverak, Gunnar (1999). *Gardermoen før hovedflyplassen: slik gardermofolk forteller*, Ullensaker kommune, Tiltaksteamet for Gardermoen

³ Nordby, Guro (1995). *Ullensaker: 1940-1992*, (Bind 4), Bygebokforlaget

Leverte masteroppgaver for vår og haust 2024

Vi gratulerer, og takkar masterstudentane for nyttige bidrag til historiografien!

KANDIDAT	TITTEL PÅ MASTEROPPGÅVE
Høgskulen i Volda	
Aure, Gyri	<i>Språk som styring</i>
Andersen, Ruth Anne	<i>“... til ogsaa i dette Fag at kunde faa drive min Næring ...”. Hvordan og hvorfor jordmødre i Norge ble hjelpevaksinatører.</i>
Kaisinger, Petra.	<i>“Det harmonerer egentlig ikke med hva vi vet og hva vi gjør”. En kvalitativ undersøkelse om hvordan lærere relaterer til klimakrisen.</i>
Universitetet i Tromsø	
Kristiansen, Johnny	<i>“Det nye Venstre” i Harstad. SF og SVs politiske- og organisasjonsmessige utvikling 1961-1995.</i>
Jensen, Sander	<i>Vidkun Quisling og spørsmålet om fascistisk massemobilisering i Norge.</i>
Brustind, Sunniva Leonora	<i>Hvorfor utfordrer Russland det norske regimet i Fiskevernsonen?</i>
Elvestad, Lill-Karin	<i>Bureisning i Balsford 1920-1950. Indre kolonisering og reinbeitetekonvensjonen av 1919.</i>
Andersen, Bjørn Sørskot	Mellom dåpsbarn og konfirmant : Hva kan Den norske kirke gjøre for å gjøre dens tilbud mer attraktivt..
Aasberg, Åsmund Holsen	<i>Samer langs Skagerrak. Frem til 1860-tallet, Oluf Rygh og kulturnasjonalismens inntog.</i>

Universitetet i Agder	
Stausland, Helene	<i>Fra sult til opprørsbølge - en økonomisk klassekonflikt.</i>
Misghina, Tekle Habtu	<i>The Eritrean Liberation Struggle and The EPLF Ideological Roadmap (1977-1991) : The making of the Eritrean domestic and foreign policy.</i>
de Lange, Crispen Thorvald Patrick	<i>Smuglerne på Sørlandet. En analyse av spritsmuglingen langs Agderkysten under forbudstiden.</i>
Lund Rønnebu, Gisle	<i>Hovedårsaker til borgerkrigstiden i Norge i høymiddelalderen.</i>
Universitetet i Sørøst-Norge	
Teigen, Ludvik Di Notte	<i>Pestspredning i Norden 1710-1713 - En litteraturstudie om pestspredning og statsutvikling i Sverige og Danmark-Norge.</i>
Reek, Mathias Gravdahl	<i>Torgeir Vraa og partisplittelsene : En undersøkelse av Torgeir Vraa i årene 1920-1923.</i>
Olimb, Cornelius Dyhr	<i>Moss Verft gjennom kriser, markedsendringer og oljeboom, 1961 til 1986.</i>
Skogeng, Daniel	<i>Håkon jarls styre i Norge.</i>
Sørensen, Daniel Christian	<i>Læringsutbytte på museum : Aluminiumsmuseet i Holmestrand.</i>
Universitetet i Bergen	
Almsbakken, Hans Kristian Neve	<i>Tyskere i krigsfangenskap - Omorganisering av Wehrmacht i etterkrigstiden i Norge, i perioden mellom 1945 til 1947.</i>

Altmann, Marie	<i>Conceptions of Correctio. The Rhetorical and Argumentative Use of Correctio in the Letters of Alcuin or York (c.732-804)</i>
Balseiro-Moreno, Rodrigo	<i>Recovering Legacies: Property and heritage conflicts with returning Jews to Castilla between 1492-1525</i>
Bergmann, Helena	<i>Historie i Pergament og Piksler: En analyse av historiefortelling i lærebøker og historisk dataspill</i>
Bokn, Eirik Stokkedal	<i>Fra historie til moderne ideologi: Bruken av Sparta i moderne politisk kontekst</i>
Braut, Even Hadland	<i>Norsk pelsdyravl som del av den norske landbrukshistoria: Dei lange linjene i 1914-1989 og Klepp som særskild pelsdyrbygd</i>
Brekke, Olav Bjelland	<i>Historiebruk og fotball-VM i Qatar 2022: En analyse av historie brukt til nasjonsmerkevarebygging og ideologisk bruk av historie under fotball-VM i Qatar</i>
Brække, Lars Petter Falsen	<i>Japanese media in Norway: How Norway adapted to Japanese soft power</i>
Degré, Tuva	<i>«Lett for oss å dømme» - Rasediskurser og omtale av Emmett Tills lynsjing i norsk presse</i>
Evensen, Johannes Peder	<i>Bønder i krig: En komparativ analyse av bonders militære og sivile forhold i Norge og Sverige under den nordiske syvårskrigen</i>
Farstad, Elin Katrine	<i>Kald krig i nåtiden: Fortellinger om den kalde krigen i norske samfunnsfagslærebøker fra ungdomsskolen, før og etter fagfornyelsen</i>
Fjelde, Helene Viola	<i>Skapt i Guds bilde: En studie av abortdebatt i kristne aviser</i>

Flokenes, Lars	<i>Driftige folk i vakker natur – helst åleine: Ei studie av kva faktorar som påverka Bømlo kommune til ikkje å gå inn i ein storkommune på 2010-talet</i>
Gausel, Erlend Frette	<i>Var verdsliggjøringsprosjektet en plyndring av kirke- og klostergoods i perioden 1537-1558?</i>
Grimstad, Emma Liv Aase	<i>Kvinnerens tilgang på hellig rom i senantikken</i>
Hisken, Simon Stueland	<i>Omtalen av Ku Klux Klan i norske aviser: En undersøkelse av hvordan Ku Klux Klan ble omtalt i norske aviser fra 1920 til 1930</i>
Jacobsen, Ingrid Kristin Bjørlo	<i>Antikkens jordbrukskvinne: Komparativ undersøkelse av kvinna si rolle i det antikke freske jordbruket sett frå litterære og arkeologiske kjelder</i>
Jordell, Einar Olafsson	<i>Putins inntreden i norsk offentlighet: Fremstillinger av Vladimir Putin i Aftenposten, Dagbladet og VG i 1999-2000</i>
Khoda Karamian, Sahar	<i>Når gruppetilhørighet blir tema i undervisningen: En analyse av hvilke erfaringer minoritetslever har med undervisning som tematiserer deres gruppetilhørighet</i>
Lefsaker, Mikael Bryntesen	<i>Holocaust i norske historielærebøker</i>
Løtveit, Irina Bondevik	<i>Kvinnen, tiden og arbeidet. En analyse av holdninger til kvinners arbeid i etterkrigstiden formidlet gjennom tidsskriftet Kvinnen og tiden</i>
Magnusson, Sara	<i>Water in the “Dead Heart”: The impact of Water on the Colonial Development of Central Australia</i>

Meland, Hans Magnus Støp	<i>Nye rammer, samme innhold»: En studie av en gruppe historielæreres erfaringer med det tverrfaglige temaet bærekraftig utvikling i historieundervisning</i>
Normann, Vegard	<i>Mellom troskap og tro: En analyse av biskop Hoskold Hoskoldsson av Stavanger sine vurderinger, valg og virke i perioden 1513-1517</i>
Oma-Sletten, Kristoffer	<i>The Vindiciae contra Tyrannos in the English Civil War</i>
Pedersen, Bjørn Torstein	<i>Jernteppet i nordområdene: Grenseforholdet mellom Norge og Sovjetunionen i lys av den kalde krigen på 1960-tallet</i>
Schwensen, Ragnhild	<i>Ignorance or Evil? Perceptions of the Female Zar-Cult in al-Manar, 1898-1916</i>
Selsvik, Lisa Isane	<i>I Fiendens Vald: Noregs Handtering av Krigsfanger under Den Store Nordiske Krig 1709-1720</i>
Stumlien, Tormod Moseng	<i>Mellom pennestrøk og frontlinjer: En undersøkelse av historikerens persona i bøker om norske frivillige i Waffen-SS</i>
Sønderland, Eleonore Vår	<i>Ordsките om Øyfjellet vindkraftverk</i>
Vereide, Tarjei Bjørkum	<i>Frå ulovleg merknad til nasjonal tippetradisjon: Historia om norsk tipping sin oppkomst</i>
Vesteraas, Kristin Hareide	<i>Bruken av vold som straff i norske middelalderlover</i>
Wårdal, Emil-Mathias	<i>Marshallhjelpen gjennom tid: En historiografisk analyse</i>

Universitetet i Oslo - IAKH

Elisabeth Lysfjord Barlaug	<i>'Sigøyneren' – en kategori etableres. En studie av bruken av 'sigøyner' som begrep i tre arenaer for meningsdannelse ved inngangen til 1900-tallet.</i>
Ingrid Aas Kittang	<i>Erik Pontoppidans nyttige forsøk på Norges Naturlige Historie</i>
Emilie Nakken Sunko	<i>Oljefondet: Norges moralske forkjemper?</i>
Kristian Bjørkheim Nilsen	<i>Ridehestenes betydning i vikingtidens Skandinavia og den norrøne innflytelsessfæren: Hva slags utvikling og hvilken rolle spilte rytterkunsten og hvordan fremhevet hesten høy status og makt hos den øvre klassen under vikingalderen?</i>
Ravn Aasand Nilsen	<i>The evolution of the Roman Republic army</i>
Lene Johansen	<i>EU's Sustainable Finance Initiative</i>
Ellen Jørum	<i>Kongemakt og privilegerte håndverkere i Versailles</i>
Edvin Johannes Kobbervik	<i>Representation of History in Videogames</i>
Torjus Vindegg Torp	<i>The Far-Right: Beyond Black and White</i>
Emilie Lekve	<i>Kjønnets grenser og grensedragninger. Transpersoners selvfremstilling i Norge mellom 1929 og 2000-tallet</i>
Lars Rønningen	<i>Propagandakrig om idretten - Willy Wagners forsøk på å bryte den nasjonale idrettsstreiken i Norge, 1940-1943</i>
Dung Hanh Anita Ngo	<i>Re: Orienting Myths in Fashion Through Fragrance</i>

Carl Noah Kjos Thoresen	<i>Alle syntes det var et under - Om bruk og forekomst av det overnaturlige i et utvalg norske kongesagaer</i>
Eirik Stokke	<i>«Mord, Drab og Deelagtighed deri» En undersøkelse av henrettede mordere på Østlandet i det 19. århundret</i>
Josef Lund Belayachi	<i>Unintentional Partisanship. The intentions and consequences of US-initiated policies in Palestine during the 1948 war.</i>
Ida Sofie Daleng	<i>Fra Paris til Mandal - Marnar Konfeksjon, en skjult perle innen norsk konfeksjonsindustri.</i>
Stein Aabø	<i>Hvorfor øker de økonomiske ulikhetene i Norge?</i>
Eirin Kvamo Løvstad	<i>The role of the reformation in the rehabilitation of "curiosity". A study in protestant ideas as promoters for science</i>
Sondre Dillingøen Myhre	<i>Fra kritikere til påvirkere: Neokonservative perspektiver og påvirkning på amerikansk utenrikspolitikk under den kalde krigen, 1972-1985</i>
Alexander Sharov	<i>White Russian Émigrés and Their Community in Interwar Norway</i>
Elias Alfred Mossblad	<i>En konge i den svenske stormaktstiden: En historiografisk analyse av fremstillinger av Karl X Gustav</i>
Rikke Pernille Klemetvold Larsen	<i>I kongens tjeneste - En studie av leiermål, ugifte mødre og barn født utenfor ekteskap i Kristiansand 1711-1753</i>
Inger-Marie Brenna Schjønberg	<i>Norsk naturvern under solkorset - Adolf Hoel og Naturvernforbundet fra 1935 til 1945.</i>

Julie Valø Midtskogen	<i>Fremstillingen av kvinner og jøder i norske videregående skolebøker fra 1961 til 2013</i>
Ella Kristine Straume	<i>"Om Pigeborns Opdragelse". Debatter og initiativer på Vestlandet i andre halvdel av 1800-tallet.</i>
Andreas Martin Sölch	<i>Henry II and Frederick I as Rulers: A Comparison.</i>
Iben Aurora Dreyer Lerbak	<i>Fra forakt til unnskyldning på 73 år: Hvordan kan vi forstå utviklingen i den offentlige debatten om tyskerjentene?</i>
Marcus Waagen Øye	<i>Den nordiske motstandsbevegelsen og demokratiet.</i>
Aslak Hovland	<i>A Long Way to the Top: The cultural and social advances of Norwegian businessmen towards elite status, 1870-1940</i>
Espen Brandt Fjeld	<i>The International Trade Organization: The National Association of Manufactures and its Fight Against the "Danger to Freedom"</i>
Kristian Gjervan Hellandsjø	<i>Fra problem til subjekt?: Tendenser i amerikansk og australsk historieskrivning om kinesisk innvandring (ca. 1877-2013)</i>
Anton Aresøn Hattestad	<i>A charter of Destruction: why General Freyberg's political ties caused the destruction of Monte Cassino</i>
Ava Dovile Høiness	<i>Another Side of Colonialism. Human Exhibitions and the Treatment of Indigenous People in France, Germany, Japan and the US (1874-1933)</i>
Muhamed Tiro	<i>'A dreadful indictment of the New World Order': Britain and the Dissolution of Yugoslavia, 1990-1992</i>

Elly Cathrin Svendsen Bjerknæs	<i>Hidden Dangers at Home - Assessing Domestic Violence as a Critical Factor in Norway's Security and Counter-Terrorism Efforts</i>
Astrid Berglann	<i>Maskuliniserte maktsøkere og feminine forbilder: Skriftlige og visuelle fremstillinger av Livia og Julia Domna</i>
Maren Jægersborg	<i>Usynlige kvinner i lokalhistorien? En analyse av lokalhistorie på Østlandet</i>
Thomas Andersen Engerud	<i>GREEK TYRANTS POLITICAL POLEIS - Archaic era sole rule gained and maintained through polis economies and institutions</i>
Tormod Reiten Hindahl	<i>"Svaghed og kranckhed hos mange fattige mennisker og skovfinder" - Dødeligheten blant skogfinner under selvbergingskrisen 1740-43 på Finnskogen</i>
Ola Bendik Otterstad Krohn-Nydal	<i>Middle of the Road: How Norway responded to the 1989 Tiananmen Square massacre.</i>
Aurora Myro	<i>Utviklingen av boligen i øvre Hallingdal gjennom det lange 1700-tallet i et forbrukerperspektiv</i>
Karl Joachim Brende	<i>Utvikling fra uformell kreditt til kreditt gitt av finansinstitusjoner. Kredittmarkedet i Christiania fra 1818 til 1860</i>
Anna Maeve Ellis	<i>Supply and Supremacy: Military Logistics, British Decline, and the Rise of American Dominance During the Global Second World War.</i>
Natalia Dimitrijevic Meyer	<i>Dealing With the Dead. Analysing collecting and exhibiting practices of human remains: Connecting historical contexts and modern relevance</i>

Carina Munthe-Kaas	<i>Den verdifulle seksualundervisningen: Utviklingen av verdier i planverket for seksualundervisningen i Norge fra 1974 til 2001.</i>
Mads Andreas Nielsen Hovda	<i>Der motstand og NS møttes: Nazifiseringen av Nittedal kommune under andre verdenskrig 1940-1945</i>
Sandra Kristin Austgulen	<i>Hellige kvinner og femininitet i Legenda aurea</i>
Magnus Kestler	<i>Endring eller kontinuitet? Det ideologiske forholdet mellom Vladimir Putin og Aleksandr Dugin</i>
Isak Monstad Johansen	<i>Hot Gates and Hot Takes - The legacy of the battle of Thermopylae (480 BCE), and its narrative tradition</i>
Ikran Abdi Abas	<i>Lebanon: Caught In The Crossfire. From Civil to Proxy War, 1975–1983.</i>
Erlend Seim Kjekken	<i>"Norway Thanks You" - En analyse av planleggingen, gjennomføringen og evalueringen av De alliertes dag, 30. juni 1945</i>
Camilla Kinnapel Laudal	<i>Historiebruk til demokratisering i samfunnsfagbøker for 8. trinn</i>
Liv Grøthe	<i>Trust in Nansen and the First Fram Expedition (1893-1896) - How Nansen attempted to build trust in a scientific expedition through literature.</i>
Eivind Lohndal	<i>En mann, en mus og et stadig endrende immaterielt landskap - Hvordan ble pensjonsalderen til Mikke Mus 95 år?</i>

Emil Varjord Söderström	<i>Aulus Caecina and the De Etrusca Disciplina - A commentary and analysis of the fragments of a work on Etruscan brontoscopy and mythical history written in the waning years of the Roman republic</i>
Tore Marius Matre	<i>British Perceptions of Fascist Italy as a Colonial Power in the Interwar Period</i>
Audun Skinningsrud	<i>Spillbasert læring i historieundervisningen</i>
Anne Granlund	<i>Fjellheim, flagg og firbente skapninger: Norsk ishavsimperialisme i et miljøhistorisk og dyrehistorisk perspektiv</i>
Valdemar Horndalsveen Birch	<i>The Turn to Whiteness: Norwegian- and Irish-American Historiography c.1900-2024</i>
Mari Klund	<i>Det første salgsforsøket av de dansk-vestindiske øyer til USA: En analyse av holdningene lokalbefolkningen på de dansk-vestindiske øyer hadde om det første salgsforsøket til USA, 1865-1870.</i>
Magnus Einan Mikalsen	<i>Fra Humla til Munch: Norsk jazz sin reise inn i kunstmusikken, 1950-1970</i>
Haakon Andreas Tuverud Ydersbond	<i>Gampen dimitteres - Avviklingen av bestetjenesten i Forsvaret fra 1945-1985</i>
Magnus Lundell Larsen	<i>Tematisk undervisning i historiefaget etter LK20</i>
Jonatan Aamillom Steinsland	<i>Politikk og Religion i Attika; Fylenes Navn</i>
Tale Christensen Hjortland	<i>A Nationalist Diaspora?: The 1905 "Consul Affair" between Norway and Sweden. A Comparative Study of Norwegian-American and Norwegian Perspectives in the Press.</i>

Loke Finnback	<i>Fixated on the Binary. Gender in Swedish and Norwegian Viking exhibitions: Four Cases.</i>
Anna Aaen Quintard	<i>Tradisjonelle kostymer i Bretange 1945-1980: rollen til kulturelle organisasjoner i å promotere regional identitet gjennom tradisjonelle kostymer</i>
Synnøve Johnsrud Svendsen	<i>«Hvem ere de smaae, fattige, forladte umyndige Børn?» En undersøkelse av søknader til og hverdagen på Waisenhuset i Trondheim 1750-1791.</i>
Veronica Jansen	<i>Straff av slaver på 1700-tallet</i>
Ingvild Saxegaard Bratlie	<i>Et lite stykke Norge? Fra merkevarebygging til merkevarebevaring</i>
Ylva Mariken Claudiusdatter Gjernes	<i>Letzte Ausfahrt in der DDR: Tidligere DDR-borgere om tilhørighet til staten og migrasjon til Norge</i>
Kristian Møllhaug Nylend	<i>"Slå splittelsesmennene ned!" - Aviskampen i Glåmdalen ved partisplittelsene i arbeiderbevegelsen i 1921 og 1923</i>
Selma Rønningen	<i>Skildringer av norske tjenestepikers arbeidskår i Amerika gjennom amerikabrev og andre samtidige tekster, fra ca. 1840-tallet til ca. 1900</i>
Hedvig Marie Coward	<i>«For en sund Amme, med frisk Melk, aaf stille caracteer, er plads ledig...» Utbredelsen av ammer i Norge og kjennetegn ved avisannonser for ammer, med særlig vekt på Kristiania (1720-1810)</i>
Kaja Charlotte Olufsen	<i>The Norwegian Decline of Nuclear Power Plants: The policy effects of the Three Mile Island- and Chernobyl accident</i>

Victoria Hagen Sand	<i>The Sound of Silence: Voices of Bosnia and Herzegovinian Self-Determination During the First World War</i>
Kenneth Vik Mjelde	<i>Perspectives on Norway's involvement in The Gulf War 1990-1991. An Analysis of foreign policy priorities and decision making</i>
Atakan Yurdakul	<i>Reconstructing Modernity: Trauma and the Evolution of Unionist Modernisation in the 19th Century</i>
Marcus Werner Eriksen	<i>The Norwegian Blue Wave: Limiting or enabling the far right?</i>
Ana Dysjaland	<i>Croatia's national heroes or football hooligans? The changing reputation of the Bad Blue Boys football supporter group during the 1990's</i>
Larissa Elsa Goltz	<i>Mail-Order Brides and Tabloid Narratives: The Case of Southeast Asian Women in West Germany (1979-1989)</i>
Georgios Emmanouil Loukas	<i>Unmasking the Junta. Human Rights and International Oversight: The International Labour Organisation's Inquiry in Greece</i>
Ruairi Timothy Long	<i>Protect and Profit? The paradox of coal mining and conservation in Svalbard, 1970-1980</i>
Ricky Ngoc Phu Hoang	<i>Unfulfilled Promises: The Shortcomings of Vietnam's 2013 Constitution in Human Rights Protection</i>
Migle Gercaite	<i>Songs of Myth and Nation: Anti-Soviet Resistance in Latvia's Singing Revolution (1985-1991)</i>

Marte Rokstad *Navigating the NAM-Oil Nexus: Implications for the Western World*

Jenny Joachimsdatter Boine *Strategic Partnerships?: Analyzing Norway's Engagement in the Peace Negotiations between Sudan and South Sudan*

NTNU

Éa Ariel Åsen Bjørnevog *Trondheim i den globale handelen fra 1754 til 1814*

Tara Gundersen Heimen *Mellom sivil- og militær produksjon Raufoss Ammunisjonsfabrikker under den tyske okkupasjonen av Norge 1940-1945*

Thea Kristine Fremstad *Å skape en stedsidentitet - En analyse av historiebruken om Edvard Munch i Åsgårdstrand, Vågå og Løten*

Nora Mølmann *Kvinner og menn i fjellklatring: Historiske perspektiver på kjønn og alpinisme i museumsutstillinge*

Jørgen Tetlien Tryggestad *Fra konkubine til keiserinne*

Martin Gärtner *«En nyttig sveitserost». Det norske forsvarets overtagelse av tyske kystfort i 1945*

Universitetet i Stavanger

Jon Victor Brunstrøm *Politisk minne og forsoning: En komparativ studie av Norge og Australias inkludering av urbefolkningen minner i det politiske minnet*

Erlend G. Ellingsæther *Historisk tenkning i møte med Battlefield 5 og Kampen om tungtvannet: En casestudie om hvordan en 9. klasse lærer historisk tenkning ved hjelp av Battlefield 5 og Kampen om tungtvannet*

NTNU – Institutt for historiske og klassiske studier og Institutt for moderne samfunnshistorie

Matias Fjærli	<i>Den skjulte teknologihistorien</i>
Harald Håvardson	
Håvardson	
Hatløy	<i>Fremmede og allierte - Væringene i det bysantinske militæret i det. 11 århundre</i> <i>A Central Asian Culture in Europe: Avar Interaction with their Subjugated Peoples and the Romans</i>
Thomas Heyn	
Solvor Alise Lian	
Hovind	<i>Adelig livsstil i Norge i første halvdel av 1500-tallet</i>
Øystein Kleven	<i>Bulgaria 681-864 - Veien fra khanat til kongedømme.</i> <i>"Bølgernes Knuus": En undersøkelse av forestillinger om havet i den norske kystkulturen 1750-1900</i>
Inger Langø	
Frank Lillegraven	<i>Vegvedlikehold i en overgangstid</i> <i>Kristendommen befester sin stilling.</i> <i>Kristendommen og den hedenske sedvane</i>
Jann Rindsem	
Alva Hognestad	
Alvestrand	<i>Endringer i norsk vinkonsum mellom 1980 og 2009.</i> <i>Sinnssyk nok for Kriminalasylet?</i> <i>En undersøkelse om hvilke fanger som ble overført til Kriminalasylet og hvilke som ikke ble det i perioden 1890-1905</i>
Margrete Berg	
Vetle Egner	<i>Hvordan ble Vest-Tyskland handelspartner med Raufoss Ammunisjonsfabrikker etter krigen?</i>
Jens Grasbakken-Løkken	<i>Opprustning og okkupasjon: Utviklingen ved Raufoss Ammunisjonsfabrikker fra 1936 til 1941</i>
Johan-Elias Harnes	<i>"It's a balancing act": Identitets- og tilhørighetsforhandling blant østeuropeiske jødiske innvandrere i Norge</i> <i>En Internasjonal Byråkrat?</i>
Katinka Knappskog	<i>En undersøkelse av Erik Colbans arbeid med Fristaten Danzig og Norges interesser i perioden 1920-1927.</i>
Jakob Normann Johannessen	<i>The Dream of a United Europe:</i> <i>The Pan-European Movement and the League of Nations in the Interwar Period.</i>
Tor Håvard Schei	<i>Nasjonalisme i Statsministernes Nyttårstaler 1990 - 2024</i>
Tobias Dalseide Sørensen	<i>Med Norge til Biafra: Det norske Forsvaret og Biafrakrigen, 1967-1970</i>
Lasse Zetterlund	<i>British Influence on Romanian Oil 1918-1924</i>
John Adelsten Donovan	<i>Presenting the Past in Present Play - Historical immersion in medieval video games</i>
Mari Forås	MARGRETE 1. PÅ NÅTIDAS PREMISSE: HISTORISKE FAKTA OG FIKSJON BRUKT I POPULÆRKULTUREN
Svanhild Kolden Hennika	<i>Formidlinga av andre verdenskrig i Gudbrandsdal Krigsminnesamling</i>
Sigurdson	<i>Arbeidsmarkedet for tjenestefolk i Trondheim på slutten av 1700-tallet</i>
Kverndokken	<i>En historisk undersøkelse av avisannonser i Adresseavisen mellom 1767 og 1801</i>
Ingrid Marie Lunder	<i>Helgenkongen Olav og hans mirakler</i> <i>En studie av hva mirakler reflekterer om Olavskultens betydning i inn- og utland.</i> <i>Krigsseilernes erindringsfellesskap: en dokumentanalyse av tidsskriftet Krigsseileren.</i>
Ola Løkkevik	<i>Norge under vingene på U2: En studie av norske myndigheters medvirkning til U2-affæren (1960)</i>
Eden Nohr	
Magnus Vattekar Sandvoll	<i>Autensitet og transkulturasjon i NMG/G-HUSET</i>
Haakon Eide Saur	<i>En komparativ analyse av historiske og liturgiske fremstillinger av Thomas Becket fra middelalderen</i>

Endre Lie Slettum	<i>Minner og tidsoppfatninger i et 900-årsjubileum: En minneteoretisk studie av Trøndelagsutstillingen og Olavsjubileet i Trondheim i 1930</i>
Katrine Sætereng	<i>Karpe - Rap i den offentlige debatten</i>
Terje Tobias Tønne	<i>Forståelse av og arbeid mot kommunisme på Gullkysten - En undersøkelse av britisk etterretning på Gullkysten fra 1947-1957 En institusjonell "boble"?</i>
Rebecca Almo	<i>Stavanger American School, 1966–1982</i>
Johan Martin Gerrard	<i>Trumping the Republican Party - Trumpism and ideological change in the Republican Party</i>
Erlend Godhavn Letnes	<i>Fotballens rolle i konstruksjonen av nasjonal identitet - En studie av Kosovos landslag som et verktøy for internasjonal anerkjennelse</i>
Simon Hagen Michelet	<i>Rohingya: Fremstillinger og oppfatninger - En analyse av mediers omtale av rohingyaflyktninger i Bangladesh og på Bhasan Char</i>
Iver Hjertvik Nerbøvik Magnus	<i>Den lokale folkeskolen - En undersøkelse av skolevesenet i Akerø kommune på 1890-tallet</i>
Kvernstuen Persen	<i>British Mineral Security and South African Minerals in the Callaghan Administration: Perceptions and Policy Considerations</i>
Øystein Ellefsen Sjøli	<i>Norske brennerier og Wehrmacht Et lite hjørne av det transatlantiske markedet: Lønnsnivå og eiendomspriser i Søre Fræna</i>
Håvard Stenseth	<i>«Vort fædreland har nu sin besøkelsestid»</i>
Olav Dalseg Sætre	<i>Det norske myrselskap og myrsaken, 1902-1939</i>
Lars Ringen Vik- Mo	<i>"Et sprang ut i mørket": Stortingets behandling av aksjonærbeskatningen i 1920/1921</i>

Sindre Ihle	<i>Postkoloniale stemmer: Tidligere koloniers reaksjoner på dronning Elizabeth IIs dødsfall</i>
Ajla Campara	<i>Elevenes bruk og opplevelser av ChatGPT i historieundervisningen: En casestudie av Vg3-elevs utforskning av årsaker og virkninger</i>
Birgitte Helgeland	<i>ChatGPT i historieundervisning -Studie av ChatGPT som et hjelpemiddel i kildekritikk</i>
Mathias H. Netland	<i>Iddiser fra hermetikkindustrien</i>
Anna Bjåstad	<i>Kystkultur i Nordnorge, gjennom tidene</i>
Helle Prestegård Lende	<i>I frontlinjen av kampen: Calle Almedals og Helge Fisknes' innsats for å bekjempe hiv- og aidsstigmatisering i Norge på 1980-tallet</i>
Ida B. Alkærsg	<i>Undervisningsmateriale om menstruasjon i seksualundervisning i Norge og Danmark fra 1980-2023</i>
Tarjei Høgemark	<i>Rikssamlingens utvikling i det kulturelle minnet: En komparativ historiebruksanalyse av jubileer for slaget i Hafrsford fra 1872 til 2022</i>
Sofie L. Myklebostad	<i>Historiebevissthet og historiebruk i klasserommet: En kvalitativ studie av elevers uttrykk av historiebevissthet gjennom arbeid med historiebruk</i>
Stian Brådland	<i>Vekst i Krise: Norsk Hydro under Første Verdenskrig</i>
Johanne Valvatne	<i>Kampen mot kjønnsbasert vald: Forbindelsar, systersolidaritet og visjonar i den norske krisesenterrørsla, 1976 til 1983.</i>
Linda Høyland	<i>Historiebevissthet knyttet til konflikt og digitale læringsressurser: En case-studie på ungdomsskoleelever</i>

Thomas A. Øverlie	<i>Undervisning av historiske vitenskapelige konsepter som historisk empati gjennom This War of Mine: Et forsøk på å tilpasse Egenfeldt-Nielsens teoretiske rammeverk for videospill-læring til den norske skolen.</i>
Karina F. Hæåk	<i>«Me var vel glade amatørar, men me vann no VM [...]». Ei historisk undersøking av å bli og vere kvinneleagandslagsspelarar for Noreg i fotball før, under og etter fotball-VM i 1995</i>
Sandra Pedersen	<i>Charting Maritime Heritage: The Establishments of the Norwegian Seafaring Museum on Bygdøy and the National Maritime Museum in Greenwich</i>
Aina E. Eliassen	<i>Historisk empati i den norske skolen</i>
Martin L. Markussen	<i>Ansvarlig bruk av Metahistorie</i>
Mari Bergøy	<i>Sameksistens eller same-eksistens? En studie av historiebruk og historiefortellinger i Fosen-saken</i>
Dag Eivind Isungset	<i>Oss og dem": En lærebokanalyse fra 1945 til "i dag</i>
Emma Jakobsen	<i>«Om jeg treffer en samisk gutt kan vi sammen skape en homofil identitet - en same som er sammen med en same.» - Samisk historie i skeive samers fortellinger</i>
Mikael O. Skomsvold	<i>Historien vi sitter igjen med: En historiebruksanalyse av hvordan historie brukes til å fremstille første verdenskrig i filmen "Intet nytt fra vestfronten"</i>
Amund Bergerud Lea	<i>Fremstilling av kvinner i multimodale medier</i>
Marie Elena Landro	<i>«Minnene kommer stadig vekk tilbake igjen»</i>

Benjamin Thomassen Endresen	<i>Norge og Fristaten Kongo: Hvordan nordmenn deltok i og forholdt seg til kong Leopolds imperialisme</i>
Bodil Liljan Espevik	<i>«Jeg tror ikke hun visste hvor gale det var» En analyse av ungdomsskoleelevers gruppesamtaler om jødesituasjonen i Norge under andre verdenskrig</i>
Alma Gramshaug Grinde	<i>Å undervise om bærekraftig utvikling i et historisk perspektiv i samfunnsfag: elevperspektiver på UBU</i>
Vegard Kvanvig	<i>Vekst og vern: En kvalitativ studie av Lindesnes kommunes hensyn til vekst og vern i tre lokale utviklingsprosjekter</i>

Universitetet i Oslo - IFIKK

Kristian Strandhagen	<i>Hvordan formes utvandrerer som fenomen i norsk offentlighet i årene mellom 1825 og 1850?</i>
Ane Undheim Salte	<i>Peter Christen Asbjørnsen og Andreas Faye: utgivelser av folkeminner på 1830- og 1840-tallet</i>
Frøydis Vangsøy	<i>“Shall man be free and woman be a slave?” – An analysis of women’s letter-writing as political tools</i>
Marit Segbø	<i>Farlig fristerinne, fengslende filosof. Aspasia av Milet i Encyclopædia Britannica, 1797–1875</i>
Anna B. Jenssen	<i>Følelsenes symbolspråk hos Dorothe Engelbretsdatter. Dorothe Engelbretsdatters barokke, religiøse diktning i et emosjonshistorisk perspektiv</i>

Nord Universitet

Amanda Refsvik	<i>Dybde vurdering En kvalitativ undersøkelse av å vurdere dybdelæring i historiefaget</i>
Ariel Emilie Iversen-Brandt	<i>Fra samfunnsengasjert lektor til utstøtt: Olav Hoaaas, hans virke, og reaksjonene i lokalsamfunnet og regionen rundt han på 70-tallet.</i>
Edward Glorud Sveen	<i>M. N. Roy and the Comintern: Between Communist Internationalism and Indian Nationalism</i>
Eivind Størkersen	<i>Spill, men spill med måte En undersøkelse av hvordan spillet «The Oregon Trail» kan bidra til engasjement og læring i historiefaget</i>
Ida Almo Nicholaisen	<i>Krigen i lufta – fra idé til realitet: Bombingen av Bodø våren 1940</i>
Jarl Helgøy	<i>Offentlige historiske museer i Nordland i lys av McDonaldisering</i>
Julianne Lovise L. Kristoffersen	<i>«Lofoten er et område som i liten grad oppfattes som samisk»: Tiltak for styrking av samisk historie på videregående skoler i Lofoten</i>
Kasper Åvitsland	<i>Arbeiderpartiets syn på propaganda på 1930-tallet</i>
Marie Vedal	<i>En casestudie av radikaliserings under arbeiderbevegelsen i Sulitjelma</i>
Marthe Hjelvik	<i>I hvor stor grad kan skoler i Utkant-Norge lykkes i å realisere læringsmålene for</i>

historiedelen av samfunnsfag ved å bruke museer som læringsarena for historiefaget på ungdomstrinnet?

Martin Kjerstad

*Kildekritikk og kildearbeid i historie som skolefag:
En analyse av læreplaner og lærebøker i perioden 1974-2022*

Tonje Carlsen

Defining Aspects of Norwegian and Swedish Right- Wing Extremism with a Focus on Social Media Semiotics

Styremedlemmer

Leder: Peter Hatlebakk,
e-post: Peter.Hatlebakk@uib.no
Kasserer: Per Kristian Sebak,
e-post: per.sebak@sjofartsmuseum.no
Magnus Brynildsrud Andersson, tlf. 993 59 333,
e-post: mand@norceresearch.no
Redaktør i *Historikeren*:
Eli Morken Farstad,
e-post: historikeren@hifo.no
Andreas Bagås Lien (Skole-HIFO),
e-post: andreas.lien@osloskolen.no
Per Kristian Sebak,
e-post: per.sebak@sjofartsmuseum.no
Hege Roll-Hansen,
e-post: hege.roll-hansen@usn.no
Hanne Østhus,
e-post: hanne.osthus@iakh.uio.no
Ulrike Spring, tlf. 416 86 300,
e-post: ulrike.spring@iakh.uio.no

Varamedlemmer

Vetle Lars Wisløff Sandring,
e-post: vetle.l.sandring@uit.no
Oda Brunsell Harsvik,
e-post: odakarinh@gmail.com
Harald Endre Tafjord,
e-post: harald.endre.tafjord@hivolda.no
Geir Ove Halvorsen (Skole-HIFO),
e-post: geir.halvorsen@osloskolen.no

HIFO-sekretariatet

Organisasjons- og økonomisekretær:
Øyvind Kopperdal Rislå,
e-post: post@hifo.no
For økonomirelaterte henvendelser:
faktura@hifo.no

Lokallagsrepresentanter

Agder: Ragnhild Bie,
e-post: Ragnhild.Bie@vestagdermuseet.no
Bergen: William Sem Fure,
e-post: william.sem.fure@gmail.com
Bodø: Fredrik Lie,
e-post: fredrikglie@gmail.com
Nordvestlandet:
e-post: post@hifo.no
Rogaland: Fredrik Hestholm,
e-post: fredhest@gmail.com
Sogn og Fjordane: Pål Berg Svennungsen,
e-post: pbsv@hvl.no
Tromsø: Magnus Brynildsrud Andersson,
e-post: mand@norceresearch.no
Trøndelag: Emil Mård Vaadal Eliasson,
e-post: emil.m.v.eliasson@ntnu.no
Vestfold: Nina Sølverson,
e-post: ninasoelversen@gmail.com
Østlandet: Victoria Ciobanu Austveg,
e-post: vaustveg@gmail.com

Redaksjonen

Redaktør: Eli Morken Farstad,
e-post: historikeren@hifo.no
Redaksjonsmedlemmer: Åmund Bækken Blakar,
Oda Karin Brunsell Harsvik, Andreas Eliassen
Grini, Vera Fiveland, Magne Klasson og Truls Haugen
Sletvold

Innmelding, kontingent og abonnement

*Innmelding skjer til foreningens e-postadresse:
post@hifo.no
Kontingent 550 kr per år, for masterstudenter
300. Abonnement på Historikeren koster 300
kr per år.*

Returadresse:

Den norske historiske forening (HIFO)
Universitetet i Agder, Fakultet for humaniora og
pedagogikk, Universitetsveien 25 E, Ekspedisjonen,
4630 KRISTIANSAND S

